

rum, & dicitis: Si fuisset in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis vobis metipsis, quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes & genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennae? Non quia sepulchra prophetarum aedificabant, & ornabant monumenta iustorum à domino increpantur. Sed quoniam cum essent prophetarum & iustorum occisoribus crudeliores, mentiebantur se esse mitiores, dicentes: Prave actum est à nostris maioribus: verè si nos in illis temporibus viveremus, nunquam tam beatos viros occideremus: Verum enimvero cum ipsi iam decreuissent dominum occidere, prophetarum & iustorum omnium iustificatorem, maledictio & hypocrisis eorum dominus maledicit, non autem ob aedificationem sepulchrorum sanctorum increpat: cum & Abraham speluncam duplicem emerit à filiis Heth, in sepulturam Sarae ab Ephron filio Seor, Genes. 23. Ibi sepultus est Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia, Genes. 49. Erexit & Iacob monumentum Rachel uxori suae, quando mortua est ob partus difficultatem Benjamin, quae peperat iuxta Bethleem. Erexitque Iacob titulum (inquit scriptura) super sepulchrum eius. Hic est titulus monumenti Rachel usque in praesentem diem, Genes. 35. Sic sepelierunt Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum, Acto. 8. Et in verissima sanctorum historia legimus, Gamaliel apparuisse tempore Honorij imperatoris cuidam Lutiano praesbytero Hierosolymis: cui demonstravit locum ubi indecenter tumulati iacebant corpora beati Stephani protomartyris, & ipsius Gamalielis, & Nicodemi, & Abibonis: ut id Ioanni tunc antistiti Hierosolymitano nuntiaret, daretque operam ut eorum corpora honestiore conderentur loco, quod & factum est. Ceterum cum sanctorum corpora instrumenta suere, quibus anima tot bona opera exercuerunt, & resuscitanda sunt, iuste venerantur in terris: praesertim cum dominus ad eorum sepulchra & per eorum reliquias plurima operetur miracula. Nonne legimus, cum quidam iuxta Elisaei sepulchrum hominem defunctum sepelire vellent, latronum incursum perterritos proiecisse cadaver in sepulchro Elisaei: quod statim ut ossa prophetae tetigit, viuis surrexit, quarto Reg. decimo tertio. Crudelitatis igitur arguuntur scribae & pharisaei non de aedificatione sepulturae sanctorum, sed de crudelitate & mendatio, quod continuo subiungitur: Et dicitis: si fuisset in tempore priscorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Filii estis eorum quorum mensuram implebitis etiam superfluentem, quando die ab hinc quarta, prophetarum & iustorum Deum & dominum, & vestrum messiam occidetis. In morte autem domini omnem implevere scribae & pharisaei crudelitatis mensuram, Serpentes, veneno, & genimina viperarum, eo quod genita matrem occidunt: quem admodum & isti fecerunt, qui ob domini mortem patriae & nationis Iudeorum proditionis causa fuerunt. Genimina etiam, id est habentes aequalis crudelitatis venenum cum patribus vestris, quomodo fugietis à iudicio gehennae? Tantis scilicet sceleribus pleni, ac tanta impietate crudeles, ultionis iudicium non potestis effugere: cum occisuri estis sanctum sanctorum, cuius vos sanguinis rei effecti estis: quo nos redempti saluamur gratia eiusdem domini nostri Iesu Christi. Cui cum patre &

Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in aeternum. Amen.

TRACTATUS TERTIVS.

In XXIII. cap. beati Matthæi.

IDeo dico vobis: Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & lex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequimini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiz, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini. *Quomodo enim dicitis mitiores esse parentibus vestris, & si in diebus eorum fuissetis, non effusuros sanguinem prophetarum? vt autem sciatis me corda vestra cognoscere, & duriores & crudeliores parentibus vestris existere: filij enim estis viperarum, vt pote earum veneno infecti, & eadem crudelitate erga parentes affecti.* Ideo dico vobis, prænuntio vobis, quæ facturi estis. Ecce ego mitto ad vos prophetas. *Plurimi credentes in domino spiritum acceperunt prophetiæ, & prophetabant. Legitur enim Actorum 11. In his autem diebus superuenerunt ab Hierosolymis propheta Antiochiam, & surgens vnus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum sament magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. Et capit. 13. Erant autem in ecclesia quæ erat Antiochia propheta & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manabem qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Similiter capit. 21. Alia autem die profecti, venimus Cesaream: Et intrantes in domum Philippi euangelistæ, qui erat vnus de septem (videlicet diaconis, qui per apostolos ordinati sunt. Actorum capit. 6.) mansimus apud eum. Huic erant quatuor filie virgines prophetantes. Et cum moraremur per dies aliquot, superuenit quidam vir à Iudæa propheta nomine Agabus: Is cum venisset ad nos tulit zonam Pauli, & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus, virum cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudei, & tradent in manus gentium. Sic item pri. Corinth. 12. ait beatus Paulus: Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primo apostolos, secundo prophetas, tertio doctores. Idem ad Ephes. 4. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores. Habemus igitur sapientes apostolos, prophetas & doctores, qui dicebantur in lege scribæ. Beatus Ioannes euangelista in Apocalypsi sua propheta fuit. Hos misit dominus & doctissimos quosque, vt per veterem legem ostenderent*

derent Christum dominum : quemadmodum sepe fecit beatus apostolus Paulus cum Iudeis disputans: & beatus Stephanus in celebri illa disputatione, quam hoc nomine vocat scriptura, Actorum cap. 7. quam ipse habuit cum Iudeis in concilio quodam congregatis. Quem lapidauerunt, cum non possent resistere sapientiæ & Spiritui sancto qui loquebatur. Iacobus maior Hierosolymis est capite plexus. Iacobus minor Hierosolymitanus antistes vecte fullonis capite cæsus. Simon Chananæus apostolus, qui beato Iacobo successit, crucifixus est Hierosolymis, cum iam vicesimum supra centesimum ageret annum. Beatus Paulus quinques verberatus est, vt ipse tradit 2. Corint. 11. & apostoli omnes in concilio cæsi, Actorum 5. conuocantes apostolos, inquit, cæsis denuntiauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Habemus occisos, crucifixos, flagellatos, & persecutos de ciuitate in ciuitatem, prout est videre Actorum capit. 8. & 14. Crucifixerunt itaque dominum authorem vitæ, Deum verum & Messiam in lege promissum, isti qui dicebant: si fuisset in diebus parentum nostrorum, non essemus sotij eorum in sanguine prophetarum. Vt veniat. Consecutiue accipiendum est, ac si diceret dominus: sic veniet super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, non quod ipsi portent iniquitatem patrum suorum: scriptum namque est Ezechie cap. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Et Deut. 24. non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur. Legimus veruntamen Exo. 20. Ego sum dominus Deus tuus fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens misericordiam in milia ijs qui diligunt me, & faciunt præcepta mea. Hoc verò intelligendum est, quando filij imitantur parentum iniquitates, visitatur tunc iniquitas patrum in filios: non quod filius puniatur pro illo peccato patris, cui ipse filius non consensit, qui tunc forte nondum erat natus: sed dicitur pro peccato patris quem imitatur, in eo scilicet quod imitatur: & hoc peccatum est actuale filij, patris autem dicitur imitatione, quoniam patris peccatum imitantur. Quod si quis opponat huic sententiæ Ezechielis illud Reg. 2. capit. 12. cum pro peccato Dauid Natham illi ultionem filij Bethsabæ nunciauit, dicens: Non morieris: Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur: respondetur, quod filius morti obnoxius erat ex communi lege. Nec tamen in hoc dicitur portare iniquitatem Dauid patris sui: sed ipse Dauid in se ipso puniebatur, dum nimis cruciabatur propter infirmitatem infantis, & sic suam ipsius iniquitatem portabat: filius vero communi lege debitum naturæ soluit, aliquando moriturus: & fortè illi tunc dum innocens erat salubrius fuit mori, quàm si Diu viueret. Sunt qui interpretentur: Anima quæ peccauerit ipsa morietur, idest morte culpæ, & gehennæ si perseuerauerit: & quod Deus poenas infligat filijs pro parentibus temporales. Et sic accipiendum est illud Exod. 20. vindicans poenis & flagellis iniquitatem patrum in filios. Cæterum prior expositio videtur magis scripturæ consona, quod vindicet cum oderint eum, cum scilicet paternam imitantur iniquitatem: prout isti scribæ & pharisei, qui occiderunt parentes prophetas, &

ipsum dominum crucifixerunt, & persecuti sunt apostolos, & discipulos domini quosdam flagellauerunt, alios exterminauerunt, lapidauerunt, & crucifixerunt: & sic tandem in illos vindicta dispersionis in vniuersum orbem, & euerfionis templi, & Hierusalem delata est. Quemadmodum si pater cuiusquam vnum occidat hominem, mitius punietur: si filius occidat duos, iam aliquanto grauius supplicium feret: nepos eius si occidat filium regis, & plures nobiliores quam qui ab eius parentibus fuere occisi, vltio in isto sumetur acerbior, quoniam impleuit crudelitatem parentum suorum vsque ad summum. Sic etiam scribae & pharisaei plures occidentes iustos & prophetas, vsq; ad summum homicidium peruenerunt, occidentes etiam Christum dominum filium Dei & Messiam. Abel primus iustus occisus traditur à Cain, cuius & si progenies diluuiò perit, & Iudaei descenderunt ex Seth, acceperunt tamen vxores de filiabus Cain, in quibus Noe & filij eius: ideo ex parte matris ad eos refertur sanguis Abel iusti. Zacharias filius fuit Ioiadae: qui Ioiadas regem Ioab, vt traditur 2. Para. cap. 4. ne idola coleret adhortatione sua auertit: nimis namque prodest apud regem vir vnus bonus & iustus, quemadmodum Ioiada sacerdos, quo mortuo Ioab & populus coluerunt idola: quibus cum Zacharias vellet obsistere, occisus est inter primam partem templi, & altare holocaustorum. Quoniam autem Ioiadas fuit vir bonus & iustus, dominus illum Barachiam nuncupat, quod sonat virum bonum, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abeli iusti: Qui Abel occisus est à Cain, ex cuius sanguine ex parte matrum vestrarum originem ducitis, & si sitis filij Seth ex parte patrum vestrorum. Vsque ad sanguinem Zachariae, filij illius boni viri Ioiadae. Quem occidistis inter templum & altare. Hierusalem, Hierusalem, quae occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat filios suos sub alas, & noluisti? Affectu paterno te protegere studui, mittens tibi prophetas, & reges aliquot sanctos: donavi etiam tibi plurima bona terrena, aliosq; ad te seruos meos misi. Ipse denique veni, vt te sub alas fouerem: miraculis & doctrina te reuocare à tuis pessimis vijs volui, & nihil faciendum omisi, imò me occidendum tradidi. Et noluisti. Libertatem arbitrij designat dominus, Libertas arbi- non enim ait: Et non potuisti, & fragilis demum fuisti: sed absolute dicit, & noluisti. No- trij. luidisti, nec doctrinam Christi, nec eius opera quae nemo alius fecit attendere. Noluidisti apostolos, imò eorum tres occidisti, Iacobum Zebedaei, & alterum Iacobum, & Simonem: caeteros persecuta es. Ideo relinquetur vobis domus vestra deserta. Non habitabitur Hierusalem à Iudaeis, quae multis temporibus sub ditione Christianorum fuit, deinde sub Soldano, nunc demum sub Mahumetano turcarum rege. Templum nec lapis super lapidem extat. Et quemadmodum regni Christi non erit finis, sic & desolatio Hierusalem vsque in finem mundi perdurabit: Daniele eorum propheta id attestante secundo capit. de regno Christi: Et ipsum stabit in aeternum: vt etiam angelus Gabriel ad virginem: Et regni eius, inquit, non erit finis. Et capit. 9. etiam de Iudaea ait: Et vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio. Conseruet autem & angeat sua pietate credentes in se Christus Deus: Cui cum patre & Spiritu sancto est
bon

Abul. q. 102.

Libertas arbi

trij.

honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS QUARTVS.

In XXIII. cap. beati Matthæi.

Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini. Nulla in his ultimis verbis, quæ dominus locutus est scribis & pharisæis, difficultas subesset: si ante diem illum quo susceptus est à populo cum ramis palmarum clamante & dicente: Benedictus qui venit in nomine domini, Hosanna in excelsis, dominus protulisset Iudæis hanc de se laudem dicturos: præsertim cum non possit dici, nunc euangelistam per recapitulationem hæc scripsisse: quando tot interpositæ sunt parabolæ: quodque & hoc consequens est superioribus, quæ dominus scribis & pharisæis impropertavit, dicens impleturos illos mensuram patrum suorum, & eorum domum relinquendam desertam: tunc enim adiecit: Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis, benedictus qui venit in nomine domini. Quando ergo dicturi sunt isti: benedictus qui venit in nomine domini? num postquam resurrexerit dominus? sed tunc persecuti sunt apostolos, prophetas, & doctores, ac demum ipsi Iudæi dispersi sunt, & vsque in finem Hierosolymæ desolatio perseverabit. Quando ergo dicturi sunt, benedictus qui venit in nomine domini? quandoque visuri sunt dominum, ut hanc illi acclamationem faciant, quam turbæ fecerunt in die quo honorificè in Hierusalem cum ramis palmarum susceptus est? at tunc etiam viderunt dominum, & illuserunt ei in passione, nec dixerunt: benedictus qui venit in nomine domini, sed impropertaverunt. Attendendum igitur est ad hanc ultimam quæstionem soluendam, quid agebat dominus, cum illud diceret: docebat namque discipulos suos & turbas, ut etiam pessimis sacerdotibus obedirent: scribis & pharisæis graviora crimina obijciebat, si forte attenderent se vsq; ad cordis eorum intima penetrare, illumque Deum cognoscerent: deniq; quæ facturierant prædixit, tuncque consequenter adiecit: Dico enim vobis, non me videbitis amodo prædicantem, & docentem vos ac vitia vestra corripientem. Hic est ultimus sermo, quem de ore meo ad docendum vos audietis. Nec enim eum viderunt amplius, & quanquam in passione vidissent, non tamen docentem, sed patientissime probra & cruciatus tolerantem propter patris obedientiam & honorem, & totius mundi salutem. Habemus igitur quem admodum accipiendum sit: Non me videbitis amodo, donec dicatis, benedictus qui venit in nomine domini. Hæc autem domini verba dupliciter accipi possunt: vel quod ad scribas & pharisæos referantur, siue ad omnem populum Iudæorum. Cæterum ambiguum est, quibus illa sint referenda, cum utrisque coaptari possint: sicque in utrumque exponentur sensum. Verba hæc sumpta sunt ex psal. 117. qui proprie de Messia scribitur, dicente David Spiritu sancto afflante inter cætera: O domine saluum me fac, o domine bene prosperare, benedictus qui venit in nomine domini. Referendo igitur hæc verba domini ad scribas & pharisæos quibus loquebatur, sensus est: Dico enim vobis non me amplius docentem, & inter eos conuersantem, & miracula facientem videbitis

debitis, donec veniat tempus, quando dicatis cum cæteris reprobis duræ cervicis & perfidis Iudæis, dum venero iudicare orbem terræ in iustitia. Hic est ille verus filius Dei & Messias, de quo scriptum erat: Benedictus qui venit in nomine domini. Cui populus, quando in die quo illum super asinam sedentem honorifice in vestra Hierusalem suscepit, eadem prophetica verba acclamavit, dicēs: Benedictus qui venit in nomine domini. Hoc autem dominus innotuit Caiphæ, cum in nocte benedictissimæ passionis eius adiuravit illum, dicens: Adiuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei? dominus autem ad illum, si vobis dixerō non credetis mihi: si autem interrogaverō, non respondebitis mihi, nec dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Tu ergo ait Caiphæ es filius Dei? dixit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico vobis: amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli, ad iudicandum videlicet. Ac si diceret: tunc cognoscetis, quia ego sum filius Dei: tunc non negare poteritis me esse verum in lege promissum Messiam. Tunc dicent: hic est ille quem prophætæ prædixerunt & turbæ acclamaerunt, dicentes: Benedictus qui venit in nomine domini. David in versiculo ultra profequitur dicens: Deus dominus & illuxit nobis. Si verò verba domini referantur ad omnem populum Iudæorum: Dico enim vobis ò plebs Iudæorum (quoniam & turbæ simul aderant, quando hæc dixit scribis & pharisæis, prout in principio huius 23 capit. beatus evangelista dicit) non me videbitis docentem & miracula facientem, & vos commonentem, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini: quando scilicet in mundi finē conuersi me confitebimini, de quo scriptum est: O domine saluum me fac: O domine bene prosperare, benedictus qui venit in nomine domini, Deus dominus & illuxit nobis. Tunc dicetis, illum quem crucifixerunt parentes nostri, is est benedictus Messias dominus & Dei filius, qui venit in nomine domini. Hoc ostēditur clarè ex Esai cap. 10. cum ait: In veritate reliquie cōuertentur, reliquie inquam Iacob ad Deum fortem. Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquie cōuertentur ex eo. In veritate reliquie cōuertentur, quasi affirmet, ne quis desperet de eorum conuersione: cum viderit tot tempora incredulitatis eorum transacta, & quòd præsci eorum patres dominum crucifixerunt. Sine in veritate accipiatur, prout veritas opponitur hypocrisi & fictioni, quibus nimium dediti fuerūt scribæ et pharisæi, qui in populo præcipui erāt: quasi dicat, nō fictè, non simulatè cōuertētur, sed in veritate veræ reliquie Iudæorū cōuertentur. Hæc verba Esa. in hūc referūtur sensū ad Rom. 9. Esaias autē clamat pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel, tanquam arena maris, reliquie saluæ fient. Magno etiam seruore illos conuertendos ad Christum dominum David prophetauit, dicens psalm 58. Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Ad vesperam, in fine mundi significat illorum conuersionem futuram: famem vt canes, & ciuitatem circuire seruorem insinuat. Tunc quippe dicent, illi cui populus acclamavit. Benedictus qui venit in nomine domini. Vere ipse est Christus: vere ille benedictus est, qui venit in nomine domini. Tunc cum hæc fatebuntur, dabitur facultas dominum videndi facie ad faciem, cum obierint in futura gloria. Facie etiam ad faciem cum venerit in nubibus cæli iudicare orbem terrarum in iustitia: quando omnes gentes ante eum congregabuntur. Interea verò non minima nobis consideratio habenda est,

est, qui Christiani sumus, ne occidamus prophetas, sapientes, atque doctores, minime operibus quæ credimus ostendentes. Verum enimvero omnis euangelij litera potest hæreticis applicari, qui non duos Iacobos, maiorem scilicet & minorem, & Simonem occiderunt, prout Iudæi: sed ipsum beati Petri vicarium, ipsumque Petrum fuisse apostolorum principem negant. Porrò Iudæi tres apostolos occiderunt: at isti beati Petri primatum inficiantur, atque ita beatum Petrum & eius successores persequuntur: quibus dominus claves relinquit regni cælorum. Voluntque extingui in terris caput ministeriale capitis, quod Christus est, vicarium: cum dominus Petro præ cæteris dicat: Diligis me plus his? pasce oves meas: & fidem suam dicit, tanquam præcipue illi commissam: ego, inquit, rogavi pro te o Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Beato etiam Paulo ingens irrogatur iniuria, cum illum velint dixisse, per fidem absque charitate quem saluari posse: cum ipse de fide vicia & formata charitate agat. Quod ad Galatas protestatur, dicens: In Christo enim Iesu, nec preputium aliquid valet, nec circumcisio, sed fides quæ per charitatem operatur. Etiam sepe illud repetimus nullum dari locum beati apostoli, in quo de fide agat, quin superius vel in sequentibus non adducat gratiam iustificantem, tanquam nos cautos reddere volens, quod dicit de fide cum gratia formata debere semper intelligi & non aliter. Omnes etiam sanctos persequuntur de ciuitate in ciuitatem pellentes eorum corpora, & sanctas reliquias, ac mutos illos constituentes in celo ad postulandum & impetrandum pro nobis. Omnia etiam respuunt sacramenta Christi, quibus ecclesia sanctificatur, ut veniat super Lutheranos omnis hæresis, ab hæresi Saduceorum, vsque ad hæresim Vuicleuistarum Boemæ. Nec dubium quin domus eorum relinquatur deserta, nisi fuerint conuersi ad dominum, & ad sanctæ matris ecclesiæ gremium penitentes redierint. Quod Christus dominus quam cito faciat gratia sua: cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

Tractatus primus in XXIII. cap. beati Matthæi.

Egressus Iesus de templo ibat, finita scilicet quam cum Phariseis & scribis habuerat disceptatione. Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei ædificationem templi. Dixerat enim dominus: ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Ostendunt ei discipuli templi structuram, forte discere cupientes, quæ domus erat illa relinquenda deserta. Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur. Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli eius secreto dicentes. Hos dicit beatus Matthæus fuisse Petrum, Ioannem, Iacobum, & Andream cap. 13. Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi? Cum lector diuersas percurreris expositiones sactorum et aliorum doctorum: hæc tibi quæ adsignamus diuisio, clarè efficiet totius huius capituli vice simi quarti intelligentiæ. Aduertendum est igitur tria hic quæ fuisse sanctos apostolos. Primum, dic nobis quando hæc erunt, templi videlicet euersionem? Secundum, quod signum habebimus aduentus tui? Tertium, quando erit consummatio seculi? Ad hæc tria dominus perspicuè respondit. Beatus autem euangelista sententiam tertij, hoc est consummationis mundi præposuit,

praecepit, quam deinceps in finem profequitur. Mediam autem posuit templi vastationem:
 & alteram, signi videlicet aduentus domini, continuo adiecit. Deinde reuertitur ad terti-
 am, de qua paucis egerat in principio, videlicet de seculi consummatione. Et respondens Ie-
 sus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo
 dicentes. Iudaeis scilicet tam oscitantibus de aduentu Messiae: Ego sum Christus, & mul-
 tos seducunt. Vidi ego Ollisyppone sartorē quendam ex recens conuersis, qui se apud op-
 pidum Sethubalem Messiam mentitus est, cui plurimi ex neophytis Iudaeis adhibentes fi-
 dem: eum tanquam verum Messiam venerabantur, de quorum: etiam numero erat vir qui-
 dam peritus medicus. Messias autem cum aliquibus ex suis, me praesente, traditi sunt
 curiae seculari & combusti. Audiui etiam de quodam Iudaeo, qui multas peragravit provin-
 tias, qui vulgo dicebatur de Calcaeo: Hunc plurimos dicunt seduxisse Iudaeos, affirmando
 se esse Christum. Quod & plurimos alios saepe fingere credibile est. Multi enim venient
 in nomine meo, dicentes: ego sum Christus, & multos seducunt. Auditori enī
 estis praelia & opiniones praeliorū, videte ne turbemini. Oportet enim haec fi-
 eri, sed nōdum est finis. Praelia haec non sunt signa finis, seculi nōdum est finis. Cōsur-
 get enim gēs cōtra gētem, & regnum in regnum, & erūt pestilētiae & fames,
 & terræmotus per loca. Haec autem omnia initia sunt dolorum. Intellige, non
 tamen consummationis seculi. Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos,
 & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandaliza-
 buntur multi, à fide recedentes, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.
 Hoc temporibus apostolorum crebro contigit. Nicolaus vnus ex septem diaconis à fide re-
 cessit. Hymenaeus & Philetus dixerunt resurrectionem iam factam, 2. Corint. 2. Hyme-
 neus & Alexander à fide etiam recesserunt, pri. Timot. pri. Epistola beati Petri & Iudae
 idem praestendunt. Et beatus Ioannes pri. epistola cap. 2. de his conqueritur, dicens: Ex
 nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtiq; no-
 biscum. Et multi pseudoprophetae surgent, & seducunt multos. Sic tēporibus apo-
 stolorum pseudoapostolos refert beatus Ioannes Apocal. cap. 2. & beatus apostolus Paulus
 2. Corint. 11. Nā eiusmodi pseudoapostoli sunt operarij subdoli, transfigurantes se in aposto-
 los Christi. Et non mirum: Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Et quoni-
 am abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Prout nunc experimur.
 Qui autem perseverauerit vtiq; in finem, hic saluus erit. Non discedens à fide scā-
 dalizatus, nec charitatem amittens. Vnde in relinquentes fidem, prout faciunt heretici
 (quantumcūque sibi de fide placeant,) & charitate frigidus concluditur, perseverantē
 autem vsque in finem, circa haec eadem debere esse constantem, hoc est fidem charitate
 formatam habere. Et praedicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in
 testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Aliae quae praee-
 cedunt sententiae, temporibus apostolorum contigerunt: haec autem circa finem mundi
 versatur, tanquam vnum de praecipuis signis consummationis seculi: pro cuius euiden-
 tiori intelligentia memorandum est illud, quod David de beatis apostolis prae-nuncia-
 uit, psal. decimo octauo, dicens: In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines
 orbis terrae verba eorum. Quod & beatus apostolus Paulus refert in hunc sensum
 ad Rom.

Cōtra Luthe-
 ranos.

ad Rom. 10. Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Quod intelligendum est de diuulgatione quadam. Nec enim in indiuo poterant beati apostoli deuenire in òne oppidum & ciuitatē: sed verbi gratia, accedente vno apostolorum Conimbricam, iam verbum eius diffundebatur & perueniebat ad Bracharenses & Olyssipponenses: accedente alio Salmanticā verbum perueniebat Metinam, Segouiam, Abulam, & finitimas alias ciuitates & oppida, dicente populo: Quidam homo faciens prodigia, suscitans mortuos, sanans omnem languorem in nomine Iesu, quem dicit Dei filium & saluatorem esse, venit in hanc vel illam urbem. Viatores hæc annunciabant, & martyrum victorias prædicabant: stupebant verò gentes, cum audirent ipsos beatos apostolos & martyres, probra & mortem alacri vultu tolerantes, quoniam ipsi vitam magni faciunt. Hæc igitur diuulgatio, hic sonus in omnē terram exiit, & in fines orbis verba eorum per alios relata sūt: quando ipsi beati duodecim homines non potuerunt in omnes ciuitates & vicos orbis ore proprio prædicare. Quapropter saluator dicit: Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, hoc est in omni loco qui habitatur ab hominibus. Proprio enim ore annunciatum prædicabitur in auribus omnium populorum, & tūc veniet et consummatio. Nunc sequitur quando deuastabitur templum, quod fuit primum ab apostolis domino propositum. Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantē in loco sancto, qui legit, intelligat. Qui legit Danielem cap. 9. & cap. 12. intelligat tunc templi euerisionem, & Hierusalem consummari. Confirmavit autem pactum multis (inquit Daniel) hebdomada vna (quæ cōtinet annos septem, prout habetur Leui. 25.) & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificiū, & erit in templo abominatio desolationis, & vsq; ad consumationem & finem persenerabit desolatio. Quod & beatus Lucas cap. 21. tradit dominum his verbis explicasse: Et cadet in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalē calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationū. Daniel. 12. cap. ait: Porro docti intelligent, et à tempore quod ablatum fuerit iuge sacrificiū (quod scilicet mane & vespere, omni die offerebatur, Exo. 30. adolebatur incensum. Et Nu. 28. offerebatur agnus) et posita fuerit abominatio in desolationem: hoc est, idolum in templo desolato, exponit beatus Hieronymus. Sed huius desolationis historiam breuiter perstringamus: & sic tempus quo facta est, facile computabitur, & erit satisfactum primæ quæstioni propositæ ab apostolis: Dic nobis cum hæcerunt? quando scilicet templum funditus euertetur? Notum est omnibus Iudeos vectigales fuisse Romano imperio, nec habuisse sceptrum, cum Christus dominus venit iuxta prophetiam Iacobi: Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est: quando videlicet venerit, sceptrum erit ablatum. Quapropter Octavianus Augustus præcepit, vt describeretur vniuersus orbis, quo tempore dominus in Bethleem natus est saluator mundi. Miserunt & in Iudæam Albinum Romani, vt tributa exigeret: qui demptus est, cum nimis vexaret Iudeos. Huic successit Florus, cuius molestias Iudæi non volentes ferre, aduersus Romanos, 12. Neronis imperij anno, rebellauerunt. Is autem Cestium misit, qui Hierosolymam obsedit primus. Deinde Nerone extincto successit Galba ab exercitu electus in Hispania, qui paulo post moritur: eiq; Vitellus successit, qui breuissime ab humanis decessit, & eligitur Otho: post Othonem adeptus est imperium Vespasianus: atq; is filium

eis d noue vuy

filiū Titum misit cū exercitu in Iudæam, qui sub paschæ celebritatem obsedit Hierusalē, quam ad octauum diem Septembris cepisse traditur. A prima autem obsidione per Cestium incēpta ad direptionem templi & Hierosolymæ septem anni fluxerunt, quod à Daniele prophetatum fuit cap. 9. In hac obsidione inauditas calamitates famis & mortis passī sunt Iudæi: quas qui cognoscere uolet, petat à Iosepho in eis libris, quos de bello iudaico oculatus ipse testis inscripsit. Tunc qui in Iudæa sunt, ait dominus, fugiāt ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, nō reuertatur tollere tunicam suam. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra in hyeme uel sabbato. Quoniam Iudæis sabbato mille passus tantum progredi erat concessum. Hyems uero non est tēpus aptum ad fugiendum. Quod autem dicit, fugiant ad montes, hoc est ad tutiora loca. Et qui in tecto sunt: id est in loco securo non deueniant in domum suam: nec etiam qui in agro sunt. Prægnantibus & nutrientibus quæ grauat & sætu, uel ob curam infantium uelociter fugere non ualent, uæ illis. Cætera sequenti elucidabuntur tractatu gratia domini nostri Iesu Christi: cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperiū in æternū. Amē.

TRACTATUS SECVNDVS

In XXIII. cap. beati Matthæi.

Aduertat nunc lectōr primas huius uicesimi quarti capitis sententias temporibus apostolorum à domino fuisse adsignatas, qui tria difficilia quærebant: uidelicet quando templi vastatio futura esset, quod signum aduentus sui haberent, & consummationis seculi: necum uiderent suis tēporibus tot seditiones, terræmotus, fames, pestilentias, prælia, suboriri pseudoapostolos ab ipsis credentibus, discedere quosdam à fide, et charitatē frigescere, non turbarentur, sed imperturbatō animo omnia susciperent, quæ illis primo prædixerat. Deinde de euangelio prædicando in uniuerso orbe, quod signum est consummationis seculi, breuiter perstrinxit. Tunc ad primam quæstionem apostolorum respondēs de vastatione templi & Hierusalem: nunc autem ad signa aduentus sui deueniens (quod secundo loco ab apostolis fuit quæsitum, his uerbis: & quod signum aduentus tui?) ait: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uique modo, nec fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, nō fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis: ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Vbicunq; fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Ne uideatur legenti hunc euangelij locū, eo quod dñus non præmiserit se ad quæsitū apostolorū: Et quod signū aduentus tui? respondere, non de hoc agere, sed potius de agitata proxime quæstione de tēpli vastatione: præcipuè uerò cū post illa uerba: Orate autē ne fuga uestra fiat hyeme uel sabbato, cōtinuo subiicit: Erit enim tunc tribulatio magna. Quibus nō obstantibus sciat de signo aduentus sui hic age

Ee re, quod

re: quod ex duobus ostenditur. Primo, quoniam futura est huiusmodi tribulatio qualis non fuit ab initio mundi nec erit: et quod propter electos breuiabuntur dies tribulationis huius, alias non fieret salua omnis caro: similiter et quod pseudochristi, et pseudoprophetae dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi: nihil horum contigit in euerfione templi et Hierusalem: quapropter necesse est haec accipi de signis aduentus eius. Secundo, quoniam sic claudit dominus hanc sententiam, dicens: Ita erit aduentus filij hominis: vbicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilae. Igitur id quod ait: Erit enim tunc, non referendum est ad destructionem templi et Hierusalem, sed ad illa verba: Ita erit aduentus filij hominis. Erit enim tunc, quando incipient signa fieri aduentus filij hominis, tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsq; modo, nec fiet: nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Hoc de aduentu maledicti Antichristi praedictum est. Ideo ait dominus: Surgent pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quod de Antichristo accipiendum est, quem oriturum dicunt de tribu Dan: eo quod Iacob iam iam moriturus singulis filijs Christum dominum venturum praenuncianit. Simeon et Leui, de quibus descenderunt sacerdotes, praedixit vasa esse iniquitatis bellantia: et in consilium eorum, inquit, non veniat anima mea. Constat autem hos collegisse concilium aduersus dominum, dicentes: Quid facimus? quia hic homo multa signa facit: et vnus ex eis Caiphas dixit: Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo. Addit etiam senex et caecutiens Iacob, sed prophetiae plenus spiritu: Maledictus furor eorum quia pertinax, et indignatio eorum quia dura, Genes. 49. Veniens igitur ad Dan ait: Dan iudicabit populum suum, sicut et alia tribus in Israel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Cerastes cornu dicitur habere in fronte, quo fortiter percutit equi vngulam, extrema mundi denuntians percutere Antichristum, vt faciat deficere a fide catholicos. Huc accedit id quod Nu. 2. dicitur: Ad aquilonis partem castramentati sunt filij Dan. Et quod Hieremias cap. pri. ait: Quid tu vides Hieremia? Et dixi: Ollam succensam ego video, et faciem eius a facie aquilonis. Et dixit dominus ad me: Ab aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terrae. Salutare tuum expectabo domine: quoniam post aduentum Antichristi dominus veniet, quanto autem tempore interposito, ipse scit. Hunc dominus praedixit Iudaeis venturum, quem ipsi pro Messia suscepturi essent, Ioa. 5. Ego, inquit, veni in nomine patris mei, et non accepistis me: si alius venerit in nomine suo illum accipietis. Beatus Ioannes in Apocalypsi designat illum per bestiam ascendentem de abyfso, cap. 11. et duos prophetas occidentem: et deinceps aduentum domini describit ad iudicandum. Idem beatus Ioannes in sua pri. epistola 2. cap. ait: Sicut au distis, quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt: (hi sunt haeretici Antichristi membra illum praecedentes.) unde scimus, quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed vt manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. Cui et beatus Paulus astipulatur, dicens pri. Corint. 11. Non oportet haereses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant in nobis. De Antichristo enim ipse bea. apost. Paulus ait 2. ad Thessalonicens. 2. cap. Rogamus autem vos fratres per aduentum domini nostri Iesu Christi, et nostrae congregationis in

ipsum:

ipsum: vt non cito moueamini à vestro sensu, nec terreamini, nec per spiritum, nec per sermone[m], nec per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies domini. Quoniam nisi venerit discessio primum, à fide scilicet beato Luca teste, qui cap. 18. post hæc verba: *Vbi cumq[ue] fuerit corpus, congregabuntur & aquilæ*, paucis interiectis, ait dominum dixisse. *Veruntamen filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?* Prosequitur beatus Paulus de Antichristo: *& reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Non retinetis quòd cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc quid detineat scitis: vt reueletur in suo tempore. Non exponit quare detineatur, sed dicit: Et nunc quid detineat scitis: quasi id illis cū adesset, iam declarasset, quod forte fuerit intelligendum de electorum completionem. Nam mysterium iam operatur iniquitatis. Quoniam Antichristi multi facti sunt, nempe heretici, ideo iam iniquitas eius operatur. Tantū vt qui tenet nunc teneat: fide secundū sanctam matrem ecclesiam catholicam teneat, donec de medio fiat, hoc est exeat et oriatur de medio Iudæorum. Et tunc reuelabitur illi iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, potentissime: vel per Michaelem archangelum, eo quòd dicit Daniel cap. 12. In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus qui stat pro filiis populi tui, & veniet tempus quale non fuit, ex quo gentes esse cœperunt, vsq[ue] ad tempus illud. Et dixit Daniel: *Vsq[ue] quo finis horum mirabilium?* Et audiui virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum eleuasset dextram & sinistram suam in cœlum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis, hoc est per tres annos cum dimidio. Prosequitur beatus Paulus: *& destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem Sathanae, in omni virtute (Accipe virtutem pro potentia diaboli) & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, Christi domini scilicet secundum veritatis charitatem venientis, quem pater in mundum misit. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio: vt indicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati: penā datis igitur incredulitatis Iudæorum in Christo, venturus promittitur Antichristus, aperte ostendit beatus Paulus, quod dominus dicit: Dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, electi: ac si dicat si esset possibile, etiam electi his mendacibus signis deciperentur. Si vobis dixerint: Ecce hic vel illic est Christus, nolite credere: Ecce in deserto, nolite exire. Ecce in penetralibus, nolite credere. Dominus enim cum venturus sit sicut fulgur, ita & subito veniet: vt vbi cumq[ue] fuerit corpus, congregentur & iusti. Et quemadmodum aquilæ ad cadavera congregantur, ita & iusti semper memoriam Christi, & beatissimæ eius matris retinentes, cum illo congregabuntur, cui viuentes adherent, cui morientes vniuntur. Ecce satis dictum est beatis apostolis de signis præcedentibus aduentum dñi nostri Iesu Christi. Præcedet enim Antichristus, cui ne credatur dñs præmonet beatos apostolos, vt hoc denuncient vniuerso orbi, quod & fecerunt euangelistæ, & beatus Ioannes in sua epistola, & beatus Paulus, prout prædictū est, ne nos impræmeditatos, filius iniquitatis inueniat, quē dñus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui: Cui cū patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.**

Quod de Antichristo accipiatur, quæ proximo superiori tractatu diximus, & non de direptione templi, iterum confirmat dominus in præfenti quam definit sententia, de signis consummationis seculi, tertia ab apostolis proposita & desiderata definitione, dicens: Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur: & tunc patebit signum filij hominis in cælo. Et tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsq; ad terminos eorum. Hæc utiq; in direptione templi non contigerunt, quæ dominus ventura prædixit, statim post tribulationem illorum dierum: quæ tribulatio proxima præcedens constat illā esse, quæ tempore Antichristi eueniet, cuius aduentus signum est proximum aduentus domini. Bis igitur sol omnino obscurabitur, in morte Christi, quando tenebræ factæ fuerint super vniuersam terram per tres horas, à sexta vsq; ad nonam contra astorum naturam in oppositione lune, quum plena esse consuevit: & in die iudicij magni Dei sui creatoris mortem quodammodo planget cælum, & damnationem peccatorum perpetuā. Sic prophetatum est per Ioel cap. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Propterea dominus dixit, sol obscurabitur: & non dixit etiam luna obscurabitur, sed non dabit lumen suum, quoniam color eius erit sicut sanguis. Ita & beatus Ioannes Apocal. cap. 6. ait: Et sol factus est niger, tanquam sacculus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ de cælo ceciderunt super terrā, sicut ficus emittit grossos suos cū à vento magno mouetur. Stellæ quæ secundum Aristotelem & astronomos sunt fixæ in cælo, quod dicitur firmamentum non decident, quarum minima maior est tota terra: sed per angelos mediæ hierarchiæ, qui virtutes dicuntur, ad quos operationes miraculorum spectat, ignitæ quædam exhalationes figuram habentes stellarum, cadent de cælo, & forte ab isto igne decedente in modum stellarum aduretur terra, & elementa calore soluentur, sicut David psal. 96. prophetauit, dicens: Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Et beatus Petrus 2. episto. cap. 3. dicit: Cæli autem qui nunc sunt & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, & perditionis impiorum hominum. Et post pauca: Adueniet autem dies domini vt fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur. Terra autem & omnia quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cæli hic sunt accipiendi pro hyacintino illo quod perspicimus, hoc est mediæ aeris regio, & aer iste inferior quo respiramus. Et virtutes cælorum commouebuntur, hinc atque illuc facientes mirabilia hæc. Signum filij hominis, crucis vexillum est, in quo dñs triūphauit, & morte sua mortē & diabolū superauit. Tunc plangēt oēs tribus terræ. Nō dubiū, quin etiā iusti qui viui reperiētur, plangēt: vidētes appropinquare iudiciū dñi. Hoc est quod Iob ca. 26 dicit: Columnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius. Mali plangent planctu & euulato magno, videntes damnationem suam præsto esse,

sto esse, & nihil eorum pro quibus damnantur possidere præter peccata, non aurum, non terras, non carnis illecebras, non domos, non pompam, non vltionem inimicorum, non adulteria, non rapinam: qui nihil horum inuenierunt in manibus suis. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, hoc est potentia & maiestate omnium angelorum & sanctorum sibi assistentium. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna. Quoniam ipse dominus, ait beatus apostolus Paulus pri. ad Thes. sa. cap. 4. in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, videlicet moriemur, & simul suscitati, rapiemur cum illis obuiam Christo in aera, & congregabunt eos eius à quatuor ventis, cœli: à quatuor regionibus scilicet mundi, oriente, occidente, meridie, & septentrione, à summis cœlorum vsq; ad terminos eorum. Communiter exponitur ab illa parte nostri horizontis, qua apparet cœlum coniungi terræ: sed hoc iam dictum videtur, cum ait, à quatuor regionibus mundi: propterea videtur potius ad beatos id referendum, vt sit à summis cœlorum vsq; ad terminos eorum: hoc est, à primis illis beatis, qui domino propinquiores sunt in gloria, vsq; ad minimos, in quibus beatitudo terminatur. Hi sunt paruuli baptizati, quibus ante annos discretionis sine meritis proprijs decedentes, donata est diuinitatis visio & fructio, per baptismum meritis passionis Christi. Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas. Ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt: verba verò mea non præteribunt. Cessabunt operationes cœli & terræ: verba autem mea non transmutabuntur, sed quemadmodum à me prolata sunt complebuntur. Hæc sunt signa consummationis seculi. Quoniam autem beati apostoli his signis seculum consummari suspicari poterant, ait dominus: De die autem illa & hora nemo scit, id est, post hæc signa quando consummabitur seculum, & dies eius vltima erit: vel de die & hora quando hæc fient, quoniam hoc erit initium terminationis seculi, nemo scit: nec angeli cœlorum, nisi pater solus. Beatus Marcus cap. 13. ait: Nec filius. Filius hic accipitur in carne humanatus, & dimissis ambagibus sic accipiendum existimo, vt illud quod scitur ab homine, in sacramento confessionis, qui quæsitus an sciat, vere respōdet senescire, quoniam ex vi sacramenti omnia reuelata in confessione, quæ peccator noluit vt sciatur, sub sigillo cedunt. Sic hoc secretum de illa die quando erit secundum diuinitatem statutum est non reuelandum vnquam: secundum humanitatem verò commissum est Christo domino, quemadmodum est in diuinitate constitutum, vt nulli vnquam reueletur vsq; in diē & horā qua fiet: & sic Christus dñs dicit: Nec filius hoc dicere potest, nisi pater: hoc est nisi quando patris voluntate, quæ vna est cum filio & Spiritu sancto, reuelabitur. Et sic dicitur solus pater scire cum filio & Spiritu sancto, et dicitur filius non scire, quoniam illo modo scit, quod nunquam alicui est reuelandum. Fere simile ait apostolus Paulus, quando raptus est vsq; ad tertium cœlum 2. Corin. 12. Et scio huiusmodi hominē, quoniam raptus est in paradysū, & audiuit arcana verba, quæ nō licet homini loqui. Quod nūc etiā humanitati Christi, nō inepte potest accommodari: scit quidē, sed nō licet homini loqui: propterea solus Deus dicitur scire, qui secundum suā volūtate constituet diē et horā ad

reuelandum. Cæterum dicit dominus: unusquisque sedulo vigilet, & quo tempus illud ignotius est, eo sit dies illa suspectior. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit in arcam Noë, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, & vnus assumetur, & vnus relinquetur. Duæ molentes in mola, vna assumetur, & vna relinquetur. Duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Hunc locum sic arbitror exponendum ex præcedentibus & ex sequentibus. Superius dixit dominus diem illam futuram subitam, & inuasuram viuentes, sicut diluuium: & inferius statim subiicit: Vigilate ergo. Horum trinum exemplum in medio positum est, ac si diceret: nec tunc arbitremini quenquam securum esse, quando illa repentina dies ventura sit: quoniam dico vobis, quòd à primis seculi hominibus in lecto quiescentibus, vsque ad illam quæ est in mola, & agricolam qui est in agro, magna erit distantia: quando vnus eligetur ad gloriam, alter rapietur ad æternum supplicium. Sic cum vellet scriptura narrare omne primogenitum in terra Ægypti nocte illa, qua celebrarunt Iudei primum Phasæ, & egressi sunt de Ægypto, occisum esse ab angelo, ait Exo. 12. Factum est autem in noctis medio, percussit dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, vsq; ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere. A primis ergo diuitibus, qui in lecto recumbunt molliter strato, vsq; ad existentes ad molam, & agricolas incolentes agros, vnus assumetur, & alter relinquetur. Propterea sequitur continuo. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Si autem per existentes in agro intelligantur prælati laborantes, & in lecto contemplatiui, & in mola actiui. Vel tria genera hominum Noë, Daniel & Iob, Ezechie. 14. per Noë, rectores: per Danielem, continentes: per Iob coniugatos: & quod illis dicitur, vnus assumetur & alter relinquetur, cum id ignorem, an sit literæ consonum, & an dominus hoc voluerit, per agrum, molam, & lectum significare, taceo. Vnusquisq; lector aduertat: quod mihi fauente domino intelligere datum est exposui: & eligat secundum literam, quæ sibi videbitur expositio congruentior. Dominus autem sua magna misericordia, & meritis suæ beatissimæ passionis concedat, vt simus ex assumendis, non autem ex relinquendis gratia sua: qui cum patre & Spiritu sancto viuât & regnat, & illi est gloria, honor, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS QVARTVS.

In XXIII. cap. beati Matthæi.

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Suspectam semper voluit dominus nobis illam esse diem, quam neminem voluit scire. Illud autem scitote, quoniam si sciret pater familias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret porfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis venturus est. Si enim homo, vt securam redderet suppellectilem suam, vigilaret hora, qua sciret furem ventu-

venturum, quanto magis nos vigilare debemus nescientes horam. Iudicem venturum scimus, horam verò nescimus. Oportet igitur omni hora vigilare, & in ònem semper cautos incedere diem, ne eterna destituti felicitate, ignibus tradamur æternis. Atquì dissimilis factis causa nobis est, & patri familias vigilanti, ne fur rapiat vestem vel pecuniam. Si enim ille pro re terrena adeò vigilat, nobis utique multo magis vigilandum erit, ut pro salute eterna semper simus parati: quoniam nescimus qua hora filius hominis venturus sit. O quot homines omni die perspicimus imparatos vocari. Non opus est scriptura hanc domini amplificare sententiam, sed exemplis: nec utique exemplis veterum, sed recentiorum hominum, quos omni die rari impræmeditados & imparatos cernimus. Donet nobis dominus, quod postulabat Dauid, dicens: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum, psal. 12. Et psal. 38. Locutus sum in lingua mea, notum fac mihi domine finem meum: & numerum annorum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi: ne nos imparatos inuadat repentina hora peculiaris iudicij nostri. Nam inquit beatus Augustinus, qualem te inuenerit tuus vltimus dies, talem te recipiet mundi nouissimus dies. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Hoc iam apostolis tantum dicitur, & eorum officium in ecclesia sancta exercentibus, ad insinuandam vigilantiam, quam prælati habere tenentur erga animas sibi commissas. Necessarium utique erat prælati scire, non tantum ab eis requiri vigilantiam sui, sed etiam animarum sibi creditarum. Propterea & beatus apostolus Petrus bene edoctus à magistro Christo Iesu domino nostro, ait præpositis, pri. epist. cap. vlti. Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coacte sed spontaneè, secundum Deum: nec turpis lucri gratia, sed voluntarie: nec ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Et beatus apostolus Paulus ad Hebræos cap. vlt. Obedite præpositis vestris, & subiaceite eis. Ipsi enim per vigilant, quasi rationem pro animabus reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Et Actorum. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei: quam acquisiuit sanguine suo. Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius inuenierit sic facientem, sic fideliter fidem immaculatam charitate formatam custodientem. Sic prudenter doctrinam charitatis distribuentem: quatenus oves semper fideliter pascantur doctrina salubri. Qui semper se existimauerit seruum non dominum, semper oves non suas sed domini præcipue gregem esse considerans, ac tanquam ipse ouium pastor cognoscens rationem earum domino esse redditurum. Pasce oves meas, inquit dominus Petro, non tuas. Ego inquit dominus cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. Ideò eū dixit in beati Petri supra inducta autoritate, pastorum principem: Et cum apparuerit, inquit, princeps pastorum, cui pastores reddituri sunt rationem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum: ut videlicet omnibus bonis fruatur in gloria. Ex quo magnitudinè præmij bene ecclesiæ gubernantis insinuauit, dicens: super omnia bona sua. Quæadmodum enim dñi temporales seruos in modico fideles exaltat, illisq; maiora committit: sic dñus fideles præpositos animarum, & cibum ouibus in tempore fideliter & prudenter

distribuente constituet super omnia bona sua, in felicitate æterna consedere faciens, & illi donans immarcescibilem gloriæ coronam. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: moram faciet dominus meus venire, & cœperit percutere cōseruos suos, manducet autē & bibat cū ebriosis, veniet dñs serui illius in die qua nō sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eū, partemque eius pōnet cū hypocritis. Illic erit fletus & stridor dentiū. Postquā dñs boni præpositi rationē reddit & præmiū: nūc apostolis suis, qui cito futuri erāt sacerdotes & episcopi, malorū ponit præpositorū & ingeniū & suppliciu, dicens: Si autē dixerit malus seruus ille, (vt de constitutis super familiā suam accipiatur) in corde suo: moram faciet dominus meus venire. Tardat utiq; dies ista iudicij, sciat quod non tardat dominus iudicium suum, sed in diem quem constituit, differt. Non enim sicut nobis, ita sunt dies, quos per solis ortum & occasum dicimus ante dominum. Inquit enim David psal. 89. Dixisti, conuertimini filij hominum, quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ quæ præterijt. Cum igitur mille anni ante dominum sint vni diei similes, non utiq; tardat venire. Quod & beatus apostolus Petrus quibusdam hæreticis, dominum tardare ad iudicium existimantibus, ait epistola 2. ca. 3. Hanc ecce vobis charissimi secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione, sinceram mentem: vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis, & apostolorum vestrorum præceptorum domini & saluatoris. Hoc primum scientes: quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Vbi est promissio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. Et paucis interiectis ait: Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quia vnus dies apud dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies domini, vt fur. Non tardat etiam mors in tam breui vitam agenti. Cum enim vnusquisque peculiare iudicium subit tam breui tempore viuens, quid querit de iudicio vniuersali, cui sua est breuis decreta dies? & cœperit male agere aduersus fratres, & biberit & manducauerit cum ebriosis. Quæ duo malorum genera ex obliuione iudicij oriri dicit: scilicet percutere cōseruos & inique agere in proximos, & societatem habere cum impijs & illos imitari. Sunt enim hæc perquam nocua. Primum, quoniam charitatem adimit. Secundum, quoniam omne perpetrat malum. Nam manducare & bibere intemperanter vitium est, vt etiam societatem habere cum ebriosis. Corrumpunt namque bonos mores colloquia praua, ac multo amplius societas cum malis assidua. Veniet dominus serui illius. Iterum reducit in memoriam præfectis, dominum habere eos in cœlis, cui reddaturi sunt rationem, non qualemcunq; sed adeò rectam, adeò integram, vt nihil vnquam operis ab eo cœlari possit: immo nequātuuis minimum cogitationis atomum. Veniet dñs serui illius in die qua nō sperat, & hora qua ignorat. Non illi ante literas mittet, quòd tali die erit reddenda ratio: non nuncium mittet diē & horam aduentus sui insinuans, sed in die qua non sperat, & hora quam ignort: & diuidet eum, hoc est à bonis, & fidelibus, & prudentibus præpositis, & cōseruis eum separabit: tanquam si pronuntiet nullum post mortem habere damnatos adiutorem. Hic nunc recole: duo in agro, duo in mola, duo in lecto, vnus assumetur, alter relin-

relinquetur: assumptus ille est, hic à bonis diuisus: Et diuidet eum. Vbi ergo collocabit illū? partem eius ponet cum hypocritis. Qui simulat se bene viuere & perperam agit, quod est hypocrisis: & publice percutit seruos, & partem habet cum ebriosis & edacibus, in vno recō diuntur loco. Illic erit fletus, & stridor dentium. Contraria inter se calor & frigus in peccatorum pœnam adunantur, iuxta illud Sapientie cap. 5. Acuet autem diuam irā in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directè emissiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient. Et à petrosa ira plenæ mittentur, grandines. Grando igitur & ignis inter se natura contraria, in vltionem malorum simul coniuncta venient. Aduertere igitur opus est, quoniā cœlum & terra transibunt: verba autem domini non transibunt, vt simus fideles & prudentes serui, familiam domini semper verò cibo pascentes, quatenus dominus veniens super bona sua, nos constituat gratia sua: cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

Tractatus primus in XXV. cap. beati Matthæi.

Hunc simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampadas suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virginis illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ paratæ erant intraerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissime verò veniūt & reliquæ virginis, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respondēs, ait: Amē dico vobis, nescio vos. Vigilate itaq; , quia nescitis diem nec horam. Non modicas accepit à diuersis doctoribus similitudo hæc expositiones, quas si vellemus referre longum & fastidiosum esset. Quapropter sensum dumtaxat, qui ex præcedentibus et sequētib; redditur, exponemus. Primum igitur verbum similitudinis huius, magnam his lampadibus tribuit lucem. Ait namq; dominus saluator noster: Tunc, tunc scilicet quando venerit dies illa, de qua locutus est proxime præcedenti cap. consummationis seculi, quando sol obscurabitur, quando signum filij hominis parebit in cœlo, quando mittet angelos suos congregare omnes electos, quando duo in agro existentes, vnus assumetur, alter relinquetur: duæ in mola, vna assumetur & altera relinquetur: similiter & in lecto duo, vnus assumetur, et alter relinquetur: in illa igitur vltima mundi die, simile erit regnum cœlorum, ecclesia scilicet congregata. Ex quo manifeste constat, infidelēs in hac similitudine non includi, nec hæreticos, sed tantum fideles animas quæ nunquam corrumpere fidem. Quapropter decem virginibus eas similes dicit: quoniam semper integram habuere fidē, ab ecclesia catholica nunquā recedē

recedentes. Quae accipientes lampadas suas exierunt obuiam sponso: verbo scilicet diuino, & sponse humanitati assumptae, hoc est Christo verbo Deo, & vero homini omnium iudici. Lampas vas est olei & luminis receptiuum, per quod fides signatur, qua credentes fideliter oleum bonorum operum charitatis accensas lumine superponunt. Sed quinquaginta fatuae acceptis lampadibus, id est fide suscepta, non sumpserunt oleum secum, hoc est opera bona. Oleum effusum nomen tuum, dicit sponsa sponso Cant. pri. Quoniam opera Christi diffusa sunt in nobis merito, quando quae operatus est ipse profecerunt nobis ad redemptionem & salutem. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, pro opere adulationis, ab omnibus recepta est interpretatio. Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis, opera bona. In vasis ait, non vase: quoniam diuersa reperiuntur charitatis opera, quando patiens est, inimicis donans iniuriam: benigna in pauperes: oculis operatur, respiciens & subueniens inopi: manibus elemosynam indigentibus tribuit: voluntate proximos diligit: hospitio peregrinos colligit: ouium suarum lana nudorum latera calefacit. Oleum igitur acceperunt prudentes in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso dormitauerunt, & dormierunt somnum suum videlicet, Ioan. 11. Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut a somno excitem eum, de morte dicens. Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, pri. ad. Thessa. 4. Et alia plura quae in hoc sensu somni pro morte reperiuntur in sacra scriptura. Media autem nocte clamor factus est: ecce sponsus venit, exite obviam ei. Quidam arbitrati sunt ob hoc quod dominus dicit: Media autem nocte clamor factus est, iudicium domini a noctis medio incipiendum, hora qua dominus natus est in Bethleem. Cum enim quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus domine exiliens de caelo, a regalibus sedibus venit. Eadem utique hora dicunt dominum in uterum deiparae virginis humanam carnem sumpsisse. Ceterum cum dominus dicat: De die autem illa & hora nemo scit? Et, vigilate utique, quia nescitis diem nec horam: temerarium est qua hora veniet definire: & consequenter quot annorum spatia mundus duraturus est indicare. In similitudinis exemplo media nocte clamor contingit. Clamor enim dicentium angelorum est, & tuba clamantium. Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illae, nempe, omnes catholici, qui veram semper fidem seruauerunt intactam, & ornauerunt lampades suas, fidem suam bonis operibus ostendentes. Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur. Non illas accendit lumen, non ardet per se sola fides. Date opera, charitatem accomodate. Responderunt prudentes dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis: Ite potius ad vendentes, et emite vobis. Non possumus nos iam ubi in hanc deuenimus horam opera nostra vobis communicare, quod viuendo potuimus. Ite ad vendentes & emite vobis. Angelo Laodicensis ecclesiae Apoc. 3. dicitur: Si adeo tibi emere a me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris. Charitatem signat per aurum ignitum: emere vero dicitur, quoniam permutatio fit, dum charitas ipsa charitatis operibus nutritur, & augetur. Tanquam aurum in fornace probauit electos dominus: eorum videlicet charitatem & mundo ostendit & auxit operibus tribulationis patienter toleratis. Quod & in eodem Apocal. cap. continuo adiecit, dicens: Ut non appareat confusio nuditatis tuae, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas. Ego quos amo, arguo & castigo. Dum autem irent emere quarentes quoniam inuenirent charitatem, & quomodo possent opera deficientia sibi comparare, venit sponsus, &

quæ paratæ erant intraverunt eum eo ad nuptias, & clausa est ianua: quoniam iam non est locus penitentiae vitæ æternæ meritoriae, nec operationis post hanc vitam. Nouissime vero veniunt & reliquæ virgines. Non dicit oleum inuenisse nec portasse, sed tantum dixisse: Domine, domine aperi nobis, Christiani sumus recipe nos in consortium cæterorum tecum gloriantium fidelium. At ille respondens, ait: Nescio vos. Hanc eandem vocem protulit dominus supra cap. 7. dicens: Non omnis qui dicit mihi: Domine, domine intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicunt mihi in illa die, de qua in hac similitudine agit: Domine, domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia nunquam noui vos. Fidem siquidem habuere, qui tantas virtutes in nomine Christi fecerunt: at qui ait illis, quemadmodum & istis fatuis virginibus: Nescio vos, quare dicit: Nescio vos? quia nunquam noui vos. Discedite, inquit, à me omnes qui operamini iniquitatem. Charitatem non habuistis nec opera, sed operati estis iniqua: propterea discedite, quoniã ideo nescio vos. Quod etiam in sequenti parabola, quæ etiã huius prioris continet explanationem, ostendit, dicens: Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Ille enim inutilis est, qui nihil operatur. Sic hæ virgines fatuæ opera non habentes audiunt: Nescio vos. Concludit dominus similitudinem, dicens: Vigilate itaque quia nescitis diem nec horam. Hoc quasi ab ore domini assumens beatus Petrus prim. epistola. capit. 4. ait: Estote itaq; prudentes, & vigilate in orationibus: ante omnia autem mutua in vobis mei ipsius charitatem continuam habentes: quæ charitas operit multitudinem peccatorum. Prudentiam commendat, ne fatuis simus, veluti virgines istæ, fide sine charitatis operibus cogitantes, quemadmodum & Lutherani, posse saluari, & nobis merita passionis Christi sola fide acquirere. Sed vigilate: ante omnia autem in alterutrum opera charitatis exercentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Qui enim charitate operantur, tanquam prudentes recipiuntur à sponso gratiæ eiusdem domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS SECVNDVS.

In XXV. cap. beati Matthæi.

Sicut enim homo peregrè proficiscens vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum, vnicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim. Abijt autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multum vero temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque super lucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa

te constituam, intra in gaudium domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti, & timens abij & abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius, dixit ei: Serue male & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi. Oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, & veni ensegorecepissem utique quod meum est cum usura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium. *Hæc parabola vel refertur ad præcedentem de virginibus fatuis, fidem habentibus sine operibus in eius confirmationem (cum hæc sint vltimæ quas dominus dixit similitudines) ad operationem bonorum operum iterum commendandam, ne quis sola se fide existimet saluari posse, vel ad cautius vigilandam inducitur. Nam cum dominus dixisset: Vigilate itaque, quia nescitis diem nec horam, continuo subiecit: Sicut enim homo peregre proficiscens. Cæterum ad utrumque videtur composita: & ad vigilandum, cum dominus in speratus aduenit de longinquo: & ad iterum confirmandam charitatem operantem, cum operantes coronat, pigrum & inutilem seruum punit dominus. Et hoc vltimum magis videtur literæ sacri textus consonum esse: si quidem omnia præcedentis parabole in hac vltima repetita sub alia similitudine confirmat dominus. Ait ergo: Vigilate, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Sicut enim homo peregre proficiscens: ac si diceret, continget enim vobis quemadmodum cuidam homini contigit cum seruis suis, cum ad longinquam regionem profectus esset. Tã enim instabat dies qua dominus passurus erat, & inde resurgens ad patrem ascensurus, propterea peregre profectum fuisse seruorum dominum ait. Et illis tradidit bona sua, nimirum fidem, spem, charitatem, spiritus sancti dona, & alia plurima charismata gratiarum: quæ bona distribuit unicuique secundum propriam virtutem, hoc est secundum vnius cuiusque vires. Non inquit enim dominus qui cordis occulta nouit, & cui omnia intima patent, quid unicuique præstandum sit. Ipseque dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas: alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificatione corporis Christi, ad Eph. 4. Sic enim censendum est de alijs donis gratiarum secundum vnius cuiusque virtutem distributis. Cum autem ait, dedit ipse, excludit beneficia & officia ecclesiastica, quibus nonnulli negociantur qui carne & sanguine ad hæc assumuntur, à quibus non tantum perceptorum petetur æqua dispensatio, sed etiam de ipso ministro ingressu ratio exigetur. Illi autem serui operati sunt in talentis domini, & duplex reportauerunt lucrum. Quinque talenta recipiens superaddidit alia quinque: & similiter qui duo acceperat, illis diligenter negociatus, alia duo apposuit. Qui vero unum talentum acceperat, abscondit bumi. Vigilauerunt utique duo serui, & non pepercerunt labori. Vltimus piger ni-*

hilest operatus. Post multum vero temporis venit dominus seruatorum illorum, & ratione cum illis posita (sive id referatur ad vltimum diem, quod literæ satis conuenit, vel in horâ mortis vnius cuiusq.) obtulit qui quinq. talenta acceperat, duplicem domino suo cęsum. Cui ille: *Euge serue bone & fidelis: bonum & fidelem dicit operatorē istum, vt scias non sufficere cuicunq. esse fidelem, nisi sit & bonus. Bonum operatorem dominus vnumqueng. in se credentem exigit. Intra in gaudium domini tui, quoniam dominus Deus ipse est rex gloria, ipse in semetipso semper beatus & gaudens. Ideo seruum dicit intrare in gaudium domini sui: nempe vt lætitia afficiatur de eo quo gaudet dominus, particepsq. efficiatur in ipso sūmo Deo illius gloria, qua gloriatur Deus, hoc est visione & fruitione ipsius Dei. Nāq. obiectum beatitudinis idem est Deo & beatis. Deus & enim se ipso fruitur, & hoc habet à sui ipsius diuina natura. Angelus & anima Deo fruitur, & hoc habet à gratia & meritis. Differunt etiam tanquam infinitum à finito: quoniam Deus se ipsum comprehendit, & infinite fruitur. Porrò beati nec Deum ipsum comprehendere valent: at illo vnusquisque secundum quam habuit gratiam & bonorum operum merita, finite fruitur & gaudet. Euge vero dicitur, quando sic illo gaudio quisque repletur, adeo quod non est qui in illo semel beatus introierit vnquam posse tristari. Idem dicitur seruo, qui duplici talento duplex superaddidit. Accedens autem qui vnum talentum acceperat ad excusandas excusationes in peccatis, cor declinans in verba malitiæ ait: Domine scio, non ait suspicor, aut existimo, sed se scire mentitus est, dicens: Scio quia durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti: & timens abij & abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Ex dominica responsione cognoscitur istum in caput suum mentitum fuisse: & eo quod male viuere voluit diligentissimus ad peccata, piger ad omne bonum, nec secundum ipsam naturæ rationem viuere voluit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Ait namque dominus eius: Serue male & piger, id est inique omni peccato consentiens, piger ad omne bonum: si hæc sciebas, me metere quo non seminavi, & colligere quo non sparsi, cur tu abscondisti talentum? Dedisses id nummularijs, ac commisisses rationem tuam & vitam alicui frugali viro, qui te in bonum dirigeret. Ipse lucratus esset tuo talento, ego vero haberem quid exigerem. Tollite itaque talentum ab eo, & date qui decem habet. Omni enim habenti, (lucrum oportet intelligi) dabitur, augebitur donū. Ei autem qui non habet lucrum oportet iterum accipere. Nam de lucro est quæstio cum pigro & malo seruo, non de talento quod illi dominus commisit, sed de lucro quod neglexit, queritur. Sic & literæ redditur verus sensus, & omnis ambiguitas tollitur. Ita que omni habenti lucrum de talentis receptis augebuntur bona, & abundabit: ei autem qui non habet lucrū, qui talento recepto nihil superaddidit, & quod videtur habere, hoc est talentū quod abscondidit in terra (proinde dicitur, quod videtur habere: quoniam sic habuit ac si non haberet, cum nihil cum illo negotiatus est) auferetur ab eo: vt iam non possit amplius negotiari cum talento suscepto. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium. Ter dominus inferni pœnam sensus his verbis exposuit: fletus & stridor dentium. Cap. 22. de eo qui non habens vestem nuptialē, vt mittatur in tenebras exteriores, concludit, dicens: Ibierit fletus & stridor dentium. Cap. 24. de malo seruo*

seruo qui cum ebriosis partem suam posuit & percussoribus, ait: Ibi erit fletus & stridor dentium: Nunc autem de pigro & iniquo, Ibi erit fletus & stridor dentium: ad significandam existimo inferni pœnam sensus igni & frigore simul commissi: fletum ex densitate fumis ibi prouenire suspicor: cum dominus etiam sæpe ignis faciat mentionem. Ignis eorum, inquit, nõ extinguitur, quando ibi nõ sunt lachrymæ pro commissis peccatis. Fletus potest etiam prouenire ex vehementi cruciatu & dolore. Nouum quippe supplitij genus, algere simul & vri: sed satis accommodata pœna peccatis. Cum in omni peccato frigeat charitas, & ardet cupiditas, iuste cruciatur peccator frigore simul & igni. Operemur igitur bonum dum tempus habemus, nemoq; suum talentum abscondat, sed secundum beati apostoli Pauli doctrinam: communiceat autem his qui catechizantur verbo, ei qui se catechizat in omnibus bonis. Sic verbo augebuntur hinc inde talenta: cum vnus quidem spiritualia, alter verò victum ministrat gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto, est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS TERTIVS

In XXV. cap. beati Matthæi.

Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab hædis: & statuet oves quidæ a dextris suis, hædos autem a sinistris. Tunc dicet rex ijs qui a dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Infirmus, & visitastis me. In carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem & pauperum, sicientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te, aut nudum & cooperuimus te. Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te: Et respondens rex dicet illis, Amen dico vobis: quando fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus & non operuistis me. Infirmus & in carcere eram, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: quoadiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplitium æternum, iusti autem in vitam æternam. *Stuporẽ plusquã expositionem postulat lectio ista. Cuius enim cor*

non concutiatur, & contremiscat audiens, hæc, & ignorans, an ad dextram cum ouibus, an ad sinistram cum hædis sit collocandus? Lectio hæc conclusio est vltimæ interrogationis ab apostolo domino propositæ. Tunc sæculum consumabitur reclusis iniquis in supplitium æternum, & receptis iustis in vitam æternam. Sedes porrò maiestatis suæ potestas eius iudicialia est: qua velut omnium dominus apparebit impijs, Iudæis, infidelibus, & cæteris omnibus gentibus, tunc iam in corpore suscitatis. Congregabuntur ante eum omnes gentes. Dicens omnes gentes dubitatiunculâ tollit quærentium: an disceptatio hæc & operum conquisitio habenda sit cum credentibus tantam, an cum infidelibus simul: quoniam dominus ad Nicodemum dixit, Ioa. 3. Qui credit in eum non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus est, quoniã non credidit in nomine vnigeniti filij Dei. Si igitur qui credit non iudicatur, & qui non credit iam iudicatus est, cum quibus agitur iudicium hoc? Porro præcedentia verba hoc declarant. Ait enim: Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum (nam in primo aduentu non ad iudicandum venit) sed vt saluetur mundus per ipsum: nam ad patiendum & ad docendum venit. Qui credit in eum, non iudicatur, pro condemnato accipe, quia nulla est causa, si veram fidem habet, quæ est charitate formata: prout sæpe præscripsimus: Quotiens audis fidem semper accipe veram & viam. Testis est euangelium hoc in quo continetur de operibus disceptatio, & ob defectum operû condemnatio: et pro bonis operibus æterna remuneratio. Qui autem non credit, iam iudicatus est: iam secum causam portat damnationis. Veruntamen in vltimo die sententia vtriusq; & causa salutis horum, & damnationis illorum reddetur per iudicem, vt iusta retributio vnicuiq; sit in æternum, atq; omnibus notâ & manifesta. Cum omnibus igitur disceptabit iudex, & operû conquisitio omnibus opponetur tam credentibus quam infidelibus. Veruntamen suboritur dubiû: quare ab infidelibus simul cum damnandis fidelibus bonorum operum obijcietur omisio: cum infideles sola infidelitate filij sint gehennæ: ob hoc enim existimo, quoniam receptissimâ theologorû sententia est, omni facienti quod in se est Deum auxiliari: Proponuntq; exemplum de nato in sylua cuius mater moriatur, & ille à fera lactetur (quemadmodum aiunt contigisse aliquando) hic si viuat secundum rationis directionem, & ab actore vitæ & omnium gubernatore auxiliû postulet, fides ei reuelabitur per angelum vel per hominem eò aduentum: vel extractû à solitudine ad aliquem Christianorû populû deducetur: & quoniã isti infideles si orationibus & elemosynis & alijs operib; bonis vacassent, Deus illis verû filiû suû dñm nostrû Iesû Christû reuelaret, prout factû est ceturioni Cornelio, Act. 10. cui apparuit angelus, & dixit ei: Orationes tuæ & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriã in conspectu dñi. Et nunc mitte viros in Ioppê, accersi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus: hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Similiter habetur de alio centurionem, cuius dominus fidem laudauit, dicens: Non inueni tantam fidem in Israel, Luc. 7. At illicum venissent ad Iesum (videlicet seniores Iudæorum) rogabant eum sollicite, dicentes ei: Quia dignus est, vt hoc illi præstes: Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Propterea igitur infidelibus simul & fidelibus fidem sine operibus habentibus pietatis opera obijciuntur: & cum omnibus reprobis de operibus misericordie conquisitio est: quoniam si bonis vacassent operibus, dominus veram illis fidem reuelasset. Cum autem audis: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: &

iniquis

iniquis dicitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Attende benedictionem datam à Deo, maledictionem verò à peccatis acceptam: quoniam illos dicit benedictos benedictione patris sui: damnandos autem maledictos non à patre, sed à quo tacetur, ut à sua prava voluntate peccati maledicti esse censeantur. Cæterum quare non dicit bonis, quia recessistis à peccatis, & pœnitentiam habuistis: deinde, esuriui & dedistis mihi manducare, cum certum sit illos pœnitentiam egisse: nec reprobis dicitur, perseverastis in peccatis, nolulistis pœnitentiam agere, deinde esuriui, & non dedistis mihi manducare: sed tantum opera bona bonis proponuntur, malis autem malu obijciuntur. Ad horum verborum domini intellectum oportet attendere, quid per illam vocem, benedicti, accipiatur: & quid illud verbum, maledicti, importet. At namque beatus apostolus Paulus ad Ephes. prim. Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali, in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius, in charitate. Qui igitur benedictus est pœnitentiam egit à peccatis, & est sanctus & immaculatus in conspectu eius, in charitate. Omnia hæc importat & significat, Venite benedicti patris mei, pœnitentes, sancti & immaculati, qui in charitate perseverastis. Tunc opera charitatis proponit, dicens: Esuriui, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. De iniquis ait David psalmo, 118. Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Ille qui peccat peccatum maledictus est, quoniam maledicti demonis seruus efficitur. Dicendo igitur, maledicti, perinde est ac si dicat, Non observastis mandata, pœnitentiam pro commissis sceleribus non egistis, in peccatis perseverastis, nec dedistis mihi manducare. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Regnum à patre dicit paratum, & ignis etiam diabolo paratus est: cuius se homines male viuendo participes faciunt. Vide etiam quanti faciat dominus in pauperes & afflictos collata solatia: quando cibum & potum, & vestem, & infirmorum & incarceratorum visitationem bonis in remunerationem proponit: & iniquis omissionem in damnationem improperat. Et ibunt, inquit, hi in supplitium æternum: ne cum errantibus aliquis sufficetur posse saluari aliquando, qui damnatus est in inferno: cuius æternum dicit supplicium: iusti autem in vitam æternam. Peccata autem omnium tunc manifesta erunt: sanctorum vero pœnitentia ac bonis operibus tecta cernentur, vnde & gloria Deo reddetur: nec illis peccata ita deleta erunt in obprobrium & confusionem: siquidem pœnitentia & bonis operibus gratia Christi iuste remissa peccata conspicientur. Cæterum id aduertendum & nimis considerandum est, quænam modum dominus omni tempore heresum antidota præparans in euangelio, in præmissis ultimis (antequam pateretur) duabus parabolis de virginibus & talentis manifeste ostendit, neminem saluari posse sine operibus charitatis. Ideo virgines sine oleo quamquam virgines, damnantur. Qui non operatus est in talento, in pœnas inferni mittitur exteriores. In iudicio autem omnis disceptatio de operibus est, & iustis ob bona opera retribuitur vitæ æternæ regnū, & dānatis omisio operū obijciuntur. Nemo igitur ex fatuis velit esse virginibus, si lē sine operibus prodesse cuiquā in vitā æternā, cū Lutheranis existimās. Nemo talē, ū receptū piger seponat, operari nolēs. Nemo sit qui his perspicit*

perspectis & animo consideratis non aperte iudicet dominum iam prope passionem ter ope
ra commendasse, terque ostendisse exemplis, neminem sola fide saluari posse, sed charitate
quæ operatur per fidem. Hanc enim habentibus dicitur: Venite benedicti patris mei, perci
pite regnum gratia Christi: (Cui est honor, gloria, & imperium in æternum Amen.

Tractatus primus in XXVI. cap. beati Matthæi.

Factum est cum consumasset Iesus sermones hos omnes: hoc est,
postquam ad discipulorum tria quæ sita responsum dedisset de vastatione tem
pli & Hierusalem, de signis aduentus eius, de signis consumationis sæculi: &
præmonuisset duplici similitudine & discussione iudicij, nõ proficere ad salu
tem fidem solam sine charitate operante, voluit summa etiam charitate opus redemptionis
nostræ suæ beatissima passione consummare, & dixit discipulis suis: Scitis quia post bi
duum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Hoc dominicæ pas
sionis mysterium nunquam à cordibus nostris deberet excidere. Quemadmodum & ipse
semper præ oculis habens, quæ pro nostra salute passurus erat, de hoc mysterio discipulos sæ
pe instruxit. Quod & bea. Paulus se protestatur fecisse, dicēs pri. Cor. i. Nos aut prædica
mus Christū crucifixū. Et cap. 2. Non iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesū Christū,
& hunc crucifixum. Et ad Galat. 6. Mibi aut absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Ie
su Christi. Et paulo infra: Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Voluit &
ipse dominus vt huius mysterij semper haberetur memoria, sanctissimi corporis & sanguinis
sui sacramentū instituens pro salute nostra & memoria suæ beatissimæ passionis, dicēs: Hoc
facite in meam cōmemorationē. Quod & beatus Paulus sic interpretatus est pri. Corint. 10.
Quotiescunq; enim manducabitis panē hūc & calicem bibetis, mortem dñi annuntiabitis, do
nec veniat. Cum aut passione sua redemerit nos: & hæc sit fōs medicinæ omniū peccatorum,
quæ ad nos per sacramenta vsq; percurrat. Qui ægroti sumus, semper præ oculis medicamen
tum habere per quam vtile est. Cæterū cum in passione sua beatissima petra scissæ sunt, terrā
tremuit, sol obscuratus est, velum templi scissum est à summo vsq; deorsum, monumenta aper
ta sunt: consentaneum est, vt eandem nos passionem iugi meditationē recolamus, qua cor nõ
strum lapideum pœnitentia vera scindatur, terra corporis nostri tremore concutiat, inter
nos & Deum velum tollatur, & semper illi pateat voluntas nostra, & obscurato sole terre
norū desideriorum, crucifixus ipse Christus pro luce semper sit nobis. Vt aut ostendat spõ
te sua passum, totiens repetit passionis suæ mysterium, simul & peccatū crucifigentium, do
lens, quod sciat plurimos esse homines damnandos, videlicet infideles ob incredulitatem, &
fideles ob charitatis defectum. Quis quis enim mortis suæ diem certissimum sciret, sæpius re
coleret et inculcasset. Dixit discipulis suis: Scitis quia post biduū pascha fiet, & fili
us hominis tradetur, vt crucifigatur. Cum dicat post biduū pascha celebrandum, ostē
ditur feria tertia ante passionem hoc discipulis annuntiasse. Cum illis dicit pascha, ait Chrys.
in memoriam reducit mysterium liberationis Iudæorū à seruitute Ægyptiorum, sanguine su
perliminare & vtrunq; domus postem intingi, quò recordentur per eius beatissimā passio
nem a potestate diaboli liberari humanum genus, & sanguine eius à peccatis eripi. Fiet, in

Mag. in. 3. dif.
20. & in pri. d.
vlt. S. Tho. 3.
par. que. 47.

quit, & non erit secundum Originem, quoniam fiet tale phasē quale ab initio institutionis eius, vsq; in hanc diem factum non est. Quando crux erit ara, agnus ipse Christus, qui peccata nostra ipse portauit super lignum crucis: cuius liuore sanatisumus. Occiditur in cruce, mā ducatur in altari. Filium se hominis dicit, hoc est virginis, ait Abulēsis, quoniam homo est, nomen etiam mulieri aptū. Vel secundum Hieronymū filius dicitur, quoniā carnem sumpsit de Adam, non autem culpam, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius: quinimo per eum ab ōni sumus redempti peccato. Tradetur vt crucifigatur, impersonaliter dicit tradetur, non dicens à quo: quando à patre, à se, a demone, a Iuda, a Iudeis, & Pilato est traditus, sed diuersimode. Proprio filio, inquit beatus apostolus Paulus, non peperit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illū. Primo, ordinatione æterna. Secundo, donans animæ Christi tantam charitatem, quod pro nostra salute crucis patibulum ascenderit, & in illa obierit. Tertio, quia poterat se defendere, & non fecit, vt per eius mortem redimeretur humanum genus. An putas, dicebat dominus Petro, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones āgelorū? vnde apparet se dñm suamet voluntate tradidisse. Oblatus est, quia ipse voluit, inquit Esa. capit. 53. & nō aperuit os suū. Mandatum enim hoc habebat à patre, quemadmodum beatus apostolus Paulus insinuat ad Phil. 3. Factus obediens, inquit, vsq; ad mortē, mortē autē crucis. Vbi quis ex obedientia opus iniunctum perficit, mandatum est. Et ipse dominus Ioa. 10. ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam, & hoc mandatū accepi à patre meo. Et. 13. inquit: Et sicut mandatū dedit mihi pater sic facio: Constat igitur immediatum habuisse præceptum moriendi dominum. Et illud quod dixit Pilato: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeā veritati. Ad veritati reddēdum testimoniū venisse, non tollit immediatum habere præceptum moriendi, quando ad docendū & ad redimendū ex omni constat scriptura venisse. Et ipse ait Petro: Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? A patre igitur accepit calicem, accepit mandatū, quod summa cum obedientia moriens obseruauit. Dæmon illum tradidit: Et cum iam diabolus mississet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis, inquit beatus Ioan cap. 13. Quod dicit Origines fecisset timore amittendi quam exercebat in humanum genus tyrannidem: quoniam plures per doctrinā Christi cōuertebantur à vijs suis pessimis. Iudei tradiderūt ex inuidia. Sciebat enim Pilatus, quod per inuidiā tradidissent eū summi sacerdotes. Timētes enī templi priuari prouentibus, neminē sibi æquari patiebantur. Odio igitur ex inuidia in dominum concepto, & cupiditatis malicia obcæcati dominum tradiderunt. Procul pellantur hæc tria scelera, cupiditas scilicet, inuidia, odium, quoniam sufficientia sunt ad crucifigendum & perdendum omnem insontem & innocentem hominem. Pilatus autē timore mundano dñm tradidit, postq̄ illi dixerunt principes sacerdotū: Si hunc dimittis, nō es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regē facit, contradicit Cæsari. Tunc siquidem Christum dominū in mortē tradidit. Cæterū Deus Iudæ, diaboli, Iudæorum, & Pilati prauis volūtātibus suā adimpleuit bonā voluntatē, generis humani redemptionem. Sic namq; ait beatus Aug. Deus suas bonas volūtates implet per malas hominū voluntates. Sic patiuntur sæpe boni plurima aduersa à malis Deo prouidente, quatenus sua bona volūtās, quæ vult dare bonū æternā vitā, adimpleatur per eiusdem hominis inimici prauā volūtatem. Nec mireris. Nā si alicui diceret

Deus: fac vas mihi vtile ex argento, haud dubiū quin mitteret iste argentum in fornacē ignis, ut vas conflaret. Malachia 3. ait dominus: Sedebit conflans & emundans argentum. (Mali autem homines fornaces Dei sunt, in quibus ipse Deus quasi ignis conflans emundat argentum) & purgat filios Leui. Tunc in huiusmodi hymno dedicationis templi, pressuris expoliti lapides, id est homines, suis coaptantur locis per manum artificis, Dei videlicet: disponuntur permāsuri sacris aedificijs. Nos autē cū coarctamur à malis, ad Deū reuertimur experientia teste. Nam si desit panis, donamus: si adsit tribulatio, vehementer dominum obsecramus. Si autem quis peccat, nulla est peccati consideratio. Quemadmodum paruus puerulus de cuius omni hereditate licet lis pendeat, & vltima in illum proferatur sententia, nihil omnino curat: si verò quod manu gestat pomum surripias, collachrymatur, & magnis clamoribus pomum sublatum repetit. Sic profecto & nos cum de aeterna hereditate lis pendeat, & ob peccata plurima iam contra nos sententia sit prolata, nihil curamus: si verò aliquid temporale nobis subtrahatur, iam miserabiliter angustiamur, lachrymas fundimus, Deum oramus, sanctos inuocamus, hominē s̄q̄ interpellamus. Hæc præsciens dominus per malas hominum voluntates bonam suam voluntatem, qua vult homines saluos fieri, adimplet. Tunc congregati sunt principes sacerdotū, & seniores populi in atrium principis sacerdotū, qui dicebatur Caiphas, & consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem, non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Alia est ista & vltima contra dominum conspiratio ab illa, quam refert beatus Ioa. ca. 11. Caiphas dixit: Expedi vobis, ut vnus moriatur homo pro populo. Tunc enim dominus abiit in ciuitatē Ephrem iuxta desertū, à qua regressus, cū palamis & hymnis Hierosolymæ susceptus est. Hæc autē congregatio alia est quæ eadem vel sequenti die adunatur ad dominum capiendum & occidendū: in qua dominus dicit post biduum pascha fieri. Dolo verū tamen capere dominum cupiunt propter turbā. Nolunt enim à sua opinione coram populo excidere: sed se iustos reddere exterius, omni dolo & malicia repleti interius. Timuerunt etiam turbam, ne furore in illos concepto perirent. Sed dominus qui voluntarie venerat in Hierusalem, sciens omnia quæ ventura erant super eū, voluntarieq̄ patiebatur, nec turbam ad sui defensionem excitat, nec recedit ab Hierosolymis. Quod autem statuerant principes sacerdotū & seniores non occidere agnum in die festo, facere non potuerunt. Dicebant autē non in die festo. In ipso tamen die festo, nocte qua agnus immolabatur, dominum tenuerunt. Et die sequenti (quia iam nocte præcedenti agnū māducauerāt) non introierūt in prætorium, inquit beatus Ioa. ut non contaminarentur, sed ut manduca-
rent pascha, hoc est procederent in esum panis azymi, quem per septem dies edere tenebātur. Et in ipsa die parasceues crucifixerunt dominum. Ipsi namq̄ à Pilato petierunt corpora tolli, quoniam sequenti die sabbatum erat magnum. Sabbatum enim quod infra illos septē dies azymorum occurrerat, præcipuum sabbatum erat inter omnia sabbata Iudeorum. Hic porro iam (quod à nobis aliquoties repetetur, in processu beatissimæ huius passionis domini) aduertendum est, dū per manus Iudeorū passio dñi peragitur, & nihil eorum quæ prophetata & præfigurata sunt, omittunt, ipsosmet ostendere nobis illū esse verū Mesiam Dei filium nostrum redemptorem: dū illam quam suis manibus inferunt passionem, non aliter quam sit prophetatū, exercent. In die festo occidi dñm, quod liberaturus esset populū à peccatis figu-

ratum est, quando dies illa erat celeberrima paschæ, Exo. 12. Dicebat aut non in die festo, at vero in die festo verū agnū qui tollit peccata mūdi suis manibus immolandum tradiderunt Pilato: Cui agno cum patre & spū sc̄to est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS SECVNDVS
In XXVI. cap. beati Matthæi.

Idē Marc. cap. 14.

CVM autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti prætiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli indignati sunt, dicentes: Vt quid perdirio hæc? Potuit enim vnguentū istud venūdari multo, & dari pauperibus. Sciens aut Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunq; prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriā eius. Hoc quod beatus euangelista interponit de vnctione domini, contigit sabbato ante dominicam palmarum, secundum Ioan. cap. 12. Ante sex dies paschæ. Quod ideo in hunc locum spiritu sancto agente reseruauit beatus Matthæus, similiter & Marcus, vt Iudæ proditorem ex hac indignatione retexerent: qui videns se fraudari hac pecunia, triginta argenti tradidit dñm. Hic Simon leprosus alter est ab illo, in cuius domū, vt Lucas refert ca. 7. mulier quæ erat in ciuitate peccatrix attulit alabastrum, & vnxit domini pedes lachrymis prius lotos, & capillis exersit. Ille pharisæus erat, at iste non pharisæus dicitur, sed leprosus. Nō qđ tūc haberet lepram: sed quoniam filius leprosi alicuius fuerat, vnde illi tale cognomen um red-
derat vulgus: vel forte ipse leprosus fuerat, sed quia à domino iam sanatus esset. Hæc ena
secundum Ioan. agitur in Bethania, illud autem conuuiuium pharisæi non in Bethania fa-
ctum refert Lucas, sed in ciuitate: Mulier, inquit, quæ erat in ciuitate peccatrix. Verum
enimvero & si isti Simonēs differunt, Maria vtiq; eadem est, quæ tunc primo in domo pha-
risæi Simonis ingressa, lachrymis rigauit domini pedes, & capillis capitis sui terfit & vnxit
vnguento, quod in alabastri vase secum detulerat, & quæ modo vnxit domini pedes & ca-
put, & de qua refert Marcus septem dæmonia dñm eiecisse, dicens: Surgens aut Iesus ma-
ne prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia. Hæc
est Lazari & Marthæ soror, quæ vel vitijs plena secundum beatum Gregorium dicitur ha-
buisse septem dæmonia, hoc est septem vitia capitalia: vel à septem dæmonibus obfessa ob pec-
catorum multitudinem. Non enim est verisimile tres vel duas Marias dicere, quando secū-
dum sacri euangelij contextum, vna eademq; si recte inspiciatur apparet. Beatus namque
Ioan. capi. 12. cœnam hanc Bethaniæ referens, & de more omnes circumstantias explicans,
ait: Martha ministrabat, in domo videlicet Simonis leprosi. Maria ergo accepit libram vn-
guenti nardi pisticæ pretiosæ, & vnxit pedes Iesu, & exersit pedes eius capillis suis, & do-
mus impleta est ex odore vnguenti. Refert autem beatus Matthæus & Marcus effudisse
vnguentum pretiosum. Marcus vero ait ad maiorem notitiā nardi spicati pretiosi. Habe-

fuisse huc Simonē verō
leprosu & à dño sana-
tum affirmat tē qua
ter auctor sup Marcū
cap. 14. vbi etiā de do-
mo eiusdē adhuc
extantē testatur.

mus ergo unguentum ex tribus euangelistis. A beato autem Ioanne pedes unxisse, quod intelligendum est prius, & postea ex beato Matthæo & Marco adduxisse alabastrum, & effudisse super caput Iesu, quod supererat ipsius unguenti. Hoc dixit beatus Ioannes fecisse Mariam sororem Marthæ & Lazari. Quoniam prius dixit Lazarum esse vnum ex discipulis, Martham autem ministrare, Mariam verò domini unxisse pedes. Porro in precedenti cap. 11. enarrans beatus Ioannes Lazari suscitationem mirabilem, sic textit miraculum: Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ & Marthæ sororum eius. Maria autem erat, quæ unxit dominum unguento, & extersit pedes eius capillis suis. Hoc autem adhuc non fecerat altera Maria, nec altera mulier, quæ in toto refertur euangelio præter illam, quæ erat in ciuitate peccatrix. Nec modo beatus Ioan. narraret prius factum, quod Mariæ postea fecit per plures dies, nisi ea esset mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. Iam enim prius pedes domini unxit unguento, & capillis capitis suis tersit. Ex quo satis elicitur, quod vna eademque mulier est, Maria scilicet Magdalena Lazari et Marthæ soror, & quæ conuersa prius in ciuitate in domo Simonis pharisæi pedes domini unxit, ut tradit Luc. capit. 7. & quæ hoc iterum fecit in Bethania instante domini passione, cuius etiam caput fracto alabaistro unguento perfudit. Hæc Marcus refert primam resurrectionis ex discipulis testem. Quin & sancta ecclesia in hunc sumpsit sensum Mariam hanc quando in officio missæ orationem refert Mariæ Magdalene, Lazari, & Marthæ sororis: & consequenter euangelium cantat de muliere, quæ erat in ciuitate peccatrix: & quæ in conuersione domini pedes vberimis rigauit lachrymis, & capillis tersit, unguento unxit. Videntes autem discipuli indignati sunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? Hoc dicit beatus Ioan. capit. 12. Iudam dixisse tantum: Quoniam ille prior detrahere operi pietissimi coepit: deinde ceteri discipuli eius sequuti sunt verbum, existimantes illum pauperum misericordia motum id dixisse: quod ille fecit dolens, eo quod non venderetur unguentum, ut eius ad manus pecunia deueniret, quia fur erat: Exemplum datur quantum prouocet ad malum bonos, vel vnus peruersus familiaris. Quoniam autem detraxerant, quod perdebatur unguentum, et pauperes frustrabantur, id sciens Iesus ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me. Non ergo perditio est cum sit opus bonum. Notat Origenes, in me, quoniam aliqua bona fiunt extra Christum, alia bona ad pedes Christi. Ad caput autem dicitur in me. Cum infidelis subuenit indigenti, & cetera bona facit extra Christum, non habet meritum: ac prodesse ad aliud poterit, non tamen ad vitam æternam. Fidelis autem habens charitatem, si distribuatur facultates suas in cibos pauperum, qui sunt domini pedes, ad vitam æternam prodest. Super caput autem effunditur unguentum, cum fidelis amore ipsius Christi quadam cõtemplatione feruenti, & desiderio in ipsum euectus, nihil aliud cogitat, quam ut totus illi vniatur: hoc autem est opus capitis. Simile est quod beatus Augustinus dicit de fide: Credere Deum, est credere quod sit Deus: credere Deo, est credere verbis Dei, pedes Christi tenes: credere in Deum, est fidem habere charitate formatam, qua capiti coniungeris. Quod autem hæc in egenos largitio non æque fuerit meritoria, atq̃ in Christum effusa, dicit: Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Ecce habemus hæreticos peruersos detrahentes altariū ornatui, & ecclesiarum ædificationi. Multo enim melius opus perfecit Maria unguentum hoc effudens in Christum, quam si

daretur egenis. Erant & Rome non paucae virgines inopes viro mature plurimique egeni, quando Liberio summo pontifice Ioannes patricius diues à Deipara virgine assiduè precibus contendebat, vt quem sibi potissimum suarum opum heredem eligeret, indicaret: cui apparès ipsa beatissima virgo nocte Nonarum Augusti, quo potissimum tempore aestiuis ardoribus vrbs infestatur, præcepit vt templum sibi erigeret apud montem Esquilias ea parte quæ nunc conuersa esset, quod & ipse fecit. Idque tunc inter alia pietatis opera vt pientissimum diuino nutu eligitur. Quod si dicant fuisse figuram: multo præstantius figuratum oportet esse & preciosius ipsa figura. Locum etiam dominus ad celebrandum sui corporis & sanguinis diuinum sacramentum elegit magnum & stratum: & illis inquit discipulis, parate nobis. Pauperes enim semper habebitis vobiscum, quos satis prælati commendat, præsciens iam reddituum ecclesiarum. Namque hoc apostolis de egenis dicitur, quorum in locum episcopi successerunt. Nec quispiam excusetur si egeni aliquando peccatores sunt. In fac quod tibi dominus dicit, semper tecum pauperes habe, curam illorum non deseras vquam, nec negligas eorum animarum salutem. Constitue illis parochiam, in qua festiuis diebus missis intersint, peccata confiteantur, & domini corpus suscipiant, quando ecclesia præcipit. Sæpe enim contigit, animarum quorundam nulli curam esse, quod præter alios multos notanter de illis circulatoribus & nebulonibus dixerim, qui se apud nos Ægyptia nos simulant, quibus adeo est inculta vita, vt nec si sint baptizati quis nouerit: Nec si missæ sacrificio adsint, si confiteantur semel in anno, & dominicum corpus suscipiant vlla alicui cura est. Si matrimonia contrahunt cum his, quibus sui similes associantur mulierculis nemo scit: & non est prælatus nec rex qui ad hæc attendat, cum ipsi attendant continuo ocio & latrocinij. Mietes enī hæc vnguentū hoc in corpus meū, ad sepeliendū me fecit. Quod habuit hæc inquit beatus Marcus: fecit quod potuit. Attendant qui obnoxij sunt restitutionibus & concubinarij, vt faciant totū id quod possunt, vt se eximant à peccato, oblata conuersatione, vel mutato loco, vel matrimonio seu religioni tradentes se, vel illi cui tenentur reddentes, & à se projicientes quæ restitui debent: & quod valet restituat, si totum continuo non potest. Inuigilent ad hæc confessarij, nā si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadant. Hæc quod habuit fecit, in sepulturam fecit, vnus quisq; autem quod poterit in obsequium Christi faciat. Nam dominus Esa. 5. ait, quid amplius debui facere vineæ meæ & nō feci. Sic à nobis exigetur quæcūq; bona facere possumus, si nō facerimus. Ieiunemus quoad possumus, oremus quoad possumus, pauperibus subueniamus, quoad possumus. Quod dicit ad sepeliendum, non ad delicias, sed ad mortem fecit: denotans vñtionē sepulture suæ & vltra non egere eius subuentione. Et nos in mortem vnguenta bonorum operum effundamus ad pedes & ad caput Iesu. Amen dico vobis vbicumque prædicatum fuerit euangelium hoc in toto mundo, dicetur quod hæc fecit in memoriam. In memoriam euāgelij, id est, boni nūcij quod mortuus est Christus propter delicta nostra, et redemit nos à peccatis nostris in sanguine suo: vel in memoriā eiusdem mulieris pientissimæ, cuius opus suscepit benignissime Christus: Cui cū patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperiū in æternū Amen.

TRACTATUS SECVNDVS

In XXV I. cap. beati Matthæi.

Tunc

Tunc abiit vnus de duodecim qui dicebatur Iudas Scarioth, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet. Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? At Iesus dixit. Petro & Ioani, ait Luc. Ite in ciuitatem ad quedam, & dicite ei: Magister dicit, tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha: *Et quis hæc audiens non perhorrescat, et considerans non contremiscat? Vnus de duodecim abiit à euangelista, qui prædicauit, qui miracula in nomine Iesu fecit? Si esset extraneus, si phariseus si Sadduceus, si ex septuaginta discipulis non utiq; adeò mirandū esset. Atqui vnus de duodecim, hic est proditor, hic tradit magistrum, hic vendit. Non igitur quis incuset reges, prælatos, religiones, cum ex suis aliquod prodierit monstrum. Duodecim erant homines in societatem filij Dei asciti, & continua familiaritate coniuncti, & vnus ex eis diabolus est. O cæci sacerdotum principes cur non perpenditis scripturas? & ex illis ipsis quæ proprijs manibus in saluatoris necem rexitis, non agnoscitis ipsum esse verum vestrum Messiam, verum Dei filium omnium redemptorem? de quo vaticinatus est David, quod à cõuctore tradendus sit, dicens ps. 54. Quoniã si inimicus meus male dixisset mihi, sustinuissem utiq;. Et si is qui oderat me, magna locutus fuisset, abscondissem me forsan ab eo. Tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Et iterum ps. 40. Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Pretium autem cur non vel minuitis, vel augetis? Qui non videtis scripturam vaticinantem per Zachariam: Triginta argenteis futuram traditionem Messie? Qui cap. 11. ait: Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, decorum pretium, quo appreciatus sum ab eis. Vendidit igitur Iudas vitam, viam, & veritatem. Ego, inquit dominus, sum via, veritas, & vita. Veritas etiam nunc in seculo nostro vendita est, non alicubi comparet, licet valde sit necessaria ad regimen totius orbis. Tolle veritatem, nulla erit iustitia. Tolle veritatem, nullum erit commercium. Tolle veritatem, omnem ciuitatem corruisti. Tolle veritatem omnem rempublicam perdidisti. Siquidem veritate sublata, & qui spondit non prestat: & qui iurat, non facit: & qui vendit, mentitur: & qui iudicat, personas accipit: & qui mentitur, deficientem mensuram tribuit. Nimis ergo à Deo dilecta veritas. Ecce enim, inquit ps. 50. veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientie tue manifestasti mihi. Hæc apud Deum absoluit, quæ aliquando hominum iudicia damnant. Si quis hominem interfecit, si aliena rapuit, statim vt fatetur crimen, suspenditur. Si negat nec adsint criminis testes, absoluitur. Deus verò, si coram illo neges, damnaberis: si peccata simul & omnes circumstantias aggregauantes verè confitearis, absolueris. Absolutionem omnium peccatorum præstat veritas, donat etiam & vitam. Nam cum Esaias propheta à Deo missus denunciaret regi Ezechie: Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non viues. 4. Reg. 20. conuertit faciem suam ad parietem Ezechias, & orauit dicens: Obsecro domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & corde perfecto: & quod*

placitum est coram te fecerim. Veritatem quidem Deo prius obiecit, sciens illam coram ipso esse preciosam, & quindecim vitæ obtinuit annos. Cæterum quatuor adinuicem virtutes concatenantur. Iustitiam pax amplexatur. Rex iustus pax in regno. Misericordia & veritas similiter: homo verax misericordiam consequitur. Sic enim ait David ps. 84. Misericordia & veritas obuierunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. Propter quod, inquit beatus apostolus Paulus, deponentes mendacium, loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra, ad Eph. 4. Accommodatissima similitudine suadet veritatem apostolus. Membra enim corporis nunquam adinuicem mentiuntur: pes adiuuat, quoad potest, corpus: manus omnibus deseruit: oculus quo dirigantur omnia prospicit: auris omnia quæ dicuntur aduertit. Cum igitur omnes simus inuicem membra huius corporis, ecclesiæ scilicet, cuius caput est Christus dominus, veritatem loquamur, veritatem opere mur, ac semper in omnibus illam sectemur. Vendidit igitur Iudas veritatem. At illi constituerunt ei triginta argenteos: cum illū vidissent tanta inuerecundia se obtulisse. Avaro igitur & proditori paruam offerunt summam. Et exinde querebat opportunitatem ut eum traderet. Addit beatus Lucas, sine turbis. Notandi sunt qui proximis detrahunt: cum hi sine testibus idoneis omni exceptione maioribus credendi non sint, alias totus confunderetur orbis. Qui cito credunt principes, attendant. Nam qui cito credit, inquit Salomon, leuis est corde. Et fermè vix reperitur, qui velit turba præsentē quæpiam arguere: oia in tenebris negotiantur maleuoli detractores sine turbis. Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Ex his verbis ostenditur, dominum agnum paschalem feria quinta, luna quatuor decima secundum legem Exo. 12. manducasse: quoniam dicit euangelista prima die azymorum. Prima dies azymorum quarta decima luna est secundum legem primi mensis, Marcij videlicet, qui secundum Hebræos primus est in mensibus anni: Quod autem beatus Ioannes capit. 13. ait: Ante diem festum paschæ. Et feria sexta ipsi non introierunt in prætorium ut non contaminaretur, sed ut manducarent pascha. Septem diebus azyma manducabant, totidemque diebus festum celeberrimum paschæ durabat. Ideo ait: Ut non contaminarentur, intro euntes in domū hominis infidelis. Nec enim se existimabant contaminatos occasione innocentissimi Christi falsis accusationibus, quod dñs illis inproperauerat, dicēs: colantes culicem, deglutientes camelum. Ante diem festū paschæ, dixit Ioānes: quoniā festum paschæ in vespera incipiēs à die sequēti denominabatur. Sic eū legimus Exo. 12. de immolatione agni paschalis: Erit autē agnus absq̃ macula, masculus, āniculus. Immolabitq̃ vniuersa multitudo filiorū ad vesperā, ad vesperā utiq̃ paschæ. Sic beat. I ho. in horarijs precibus diuinæ eucharistiæ ait: Immolabit hæc multitudo filiorū Israel ad vesperā paschæ. Cū igitur dies sequens pascha diceretur, quāuis à vespera iā incipiebat, beat. Ioa. i rigore diē paschæ accipiens, feriā quintā in nocte dixit: Ante diē festū paschæ. Consuevitq̃ ecclesia quāquā altera dies sit pascha, iā in sabbato sctō pascha dicere, quæ sequens tñ dies est. Hūc rigor ē secutus est beat. Ioan. Agn⁹ vesperē imolabatur: quæ vespera iā dicebatur pascha. Sic & beatus Io. Chrysof. intelligit, cui vni ex græcorū doctōrū p̃cipuis indocta græcorū opinio qui oppositū cōtēdūt minime placet. Nec nos p̃treat qđ oportet expurgare vet⁹ fermētū, secūdū do-

Etenim beati Pauli apostoli ad Cor. pri. ca. 5. vt sumus noua conspersio, sicut sumus azymis. Etenim pascha nostrum, inquit, immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ & nequitiae, sed in azymis sinceritatis & veritatis. (Cum discipuli à domino quærant: vbi velit pascha manducare, insinuant principes quantumcunque iustos, bona quæ facturi sunt, in memoriam suis reducere. Quod autem dominus secundum Marcum & Luc. dedit signum hominis baiulantis amphoram aquæ, ostendit aquam legis mutandam in vinum euangelij, quod fuit initiū signorum Iesus in Cana Galilæe. Origenes notat miscendā aquā legis cū vino euangelij: si quidē ex lege & prophetijs ostenditur in euangelio dominū illum esse, de quo omnia scripta & figurata sunt. Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Hoc semper habere præ oculis nobis valde necessarium est, tempus videlicet nostrum prope esse. Cum enim nescimus diem nec horam, satis nobis prope tempus est. Qui enim tempus non curat, & dominus vocat, aduersus eum est tempus, iuxta illud Hieremiæ: cum nolent tempus curare Iudei, vocauit Deus tempus aduersus illos, Threnorum cap. pri. Vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos. Et fecerunt discipuli, sicut constituerunt illis Iesus, & parauerunt pascha. Nihil nos aliud faciamus, quàm quod constituit nobis dominus. Filij etiam regum primogeniti, quod pater illis constituit, faciant, nec aliam velint regulam obseruari, ne suis & iuuenum obsequantur concupiscentijs. Faciant quemadmodum & discipuli domini, qui fecerunt sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Si quidem obedientia paratur pascha illius, qui obedientia patris seipsum immolari voluit pro delictis hominum, & Deo patri in sacrificium offerri. Discipuli parant pascha agni legalis, dominus celebrat pascha, quod in æternum permanebit, nobis in vltima cœnâ se dans in cibum, & moriens in cruce in redemptionis pretium, daturus se etiam in cœlo nobis in præmium: Cui cum patre & Spiritu sancto est gloria, honor, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS QUARTVS.

In XXVI. cap. beati Matthæi.

VEsperare autem facto discumbebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est. Semper beatos apostolos secum discumbere permisit dominus, & pavit communi cibo, omne tribuens illis vbiq̄ue humilitatis exemplum, in superbiorum hominum confusionem. Cū autem agnus paschalis figura esset à sua prima institutione ad illud tempus veri illius agni immaculati, qui nunc cum discipulis manducat: seque sciret paulo post capiendum, & die sequenti immolandum: simul & considerans huius immolationis traditionem à discipulo simul edente fieri, edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est. Quanta cordis mœstitia id dñus manifestat, dolens perire discipulū, verbis exprimi (ve par est) nō potest. Et contristati valde cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sū dñe: Inuerecūdus adhuc tacet Iudas, qui statim & ipse etiā quasi innocēs dicit: Nunquid ego sum

ego sum Rabbi. Nimis contristantur discipuli cum audiunt proditorem esse unum ex ipsis. Nec aliud est de quo possit quisquam verè trīstari, quàm de commissis peccatis: præcipue si adsit proditio. Quòd si hoc scelus nimis in proximum est detestabile, in Dei filium quantæ gravitatis existimabitur? Pessimus iste Iudas, indignus qui vocetur homo, atque omni truculentior fera, nec domini verbis terretur, nec dolet, nec lachrymatur, nec tantillum aliquod vestigium exhibet commissi sceleris pœnitudinīs. Consideremus igitur homines quantis deformamur omni hora delictis, in quot proni crimina ruimus, nisi manu domini misericorditer teneremur. Inquit beatus Augustinus: Non est peccatum quod fecit homo, quod non faceret alter homo, nisi teneretur à rectore, à quo conditus est homo. Attendamus etiam in quantum deveniat malorum barathrum hominis perversa voluntas, quam nec Christi societas filij Dei, nec amoris inditia, & conuictus assiduus, tandem nec comminatio ab incepto diuellunt scelere. Beati illi viri pauperes, sancti, mites, fideles, simplices velut columbæ, pauidi, & trementes domini vocem, singuli, opinor, non sine singultu & lachrymis à dilectissimo magistro quærebant: Nunquid ego sum domine? Et cum ipsos inculpabiles omnium conscientia redderet, nihilominus terri dominum percontantur: Nunquid ego sum domine? At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. Non vult dominus peccatum occultum omnibus manifestare. Exemplum nobis magnum & doctrinam præbens, ut secretategamus crimina, quoad possumus: ne persona palam fiat. Nam ut possit dici pluribus, oportet præcedat fraterna correctio, de qua supra diximus capit. 18. cum omnibus circumstantijs illic perscriptis. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Attentos reddit apostolos ex scriptura sacra, quam aduertentes post aduentum Spiritus sancti possint Iudeos confundere. Quemadmodum & beatus apostolus Paulus cum primum conuersus est, confundebat Iudeos qui habitabant Damascum, affirmans: quoniam hic est Christus. In omni Christi domini actu eius præluceat diuinitas. Cæterum in passione, in qua Iudei voluerunt eius nomen de terra tollere, prout Sapientia dicere illos protestatur: Et nomen eius non memoretur amplius, palam ostenditur & diuinitas, & illum esse verum Messiam: cum hæc omnia illi irrogent impij Iudei, & proprijs adimpleant manibus, quæ scripta sunt de morte Christi, quem expectabant. Filius quidem hominis vadit, recedit siquidem ab hac vita humana secundum quod definitum est à Deo, ab initio mundi ænigmatibus & prophetarum oraculis reuelatum: ne quis in eo quod obscurum videtur in passione, obruatur tenebris ignorantie: quini- mo in eo quod patitur, agnoscat hunc illum esse Dei filium Messiam in lege promissum, quem huiuscemodi morte à Iudeis damnandum, Deus ipse iam olim per prophetas suos manifestissimis verbis & exemplis ostenderat. Væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur. Iam terret Iudam, ne ad eum reuocandum, & eius salutem quærendam quicquam intactum relinquat. Qui non tantum illum inter homines infelicissimum asserit, quin etiam aliud inauditum, nequæ vsquam phariseis improperatū superaddit, dicēs: Bonū erat ei, si natus non fuisset homo ille. Facile exponitur: ne vbi nō est quæstio, quæstionē quæramus. Cū esse sit bonū, quod et Deus in ipso Iuda & dānatis cōseruat, quomodo bonū erat ei, si natus non fuisset? Non utiq. ait dñs si minime fuisset. Nam esse, &

rationem esse quoddam est bonum, sed ait: si natus non fuisset, hoc est in lucem editus. Quē
 admodum & Iob dicebat: Fuisset quasi non essem de utero translatus ad tumulum, per
 abortum scilicet. Bonum igitur erat ei, si egressus utero per abortum ad tumulum
 transferretur. Nec sic cor Iudæ deterretur: sed cum dominum cerneret, talem in pro-
 ditorem sententiam ferre, voluit se ostendere quemadmodum & ceteri innocentem.
 Respondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum Rab-
 bi? Ait illi: Tu dixisti. Verbum est nec affirmantis nec negantis, sed sententiam sus-
 pendentis, & relinquentis eam in mente interrogantis. Cum igitur pessimus mercator
 Iudas sciret se pacto denariorum triginta traditurum dominum, & conscientia teste ni-
 hil negare posset, obmutuit, nec emendatur. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus
 panem, hoc est ad mensam adhuc recumbentibus iamque de more agno paschali man-
 ducato cæterisque peractis ceremonijs, & lotis, quod Ioannes refert, eorum pedibus, ne
 villa pulueris reliquia remaneret, ut quanta sit puritate corpus domini sumendum osten-
 dat, benedixit: Quæ hæc fuerit benedictio non traditur: non utique illa est, qua nos
 omnia benedicimus crucis dominici signo, cum adhuc crucis patibulum sanctificatum
 non esset, sed alia benedictione nobis ignota benedixit. Quum miraculum ex quinque pa-
 nibus fecit, ut Matthæus refert capit. 14. & Marc. 6. & Luc. 9. oculos in cœlum le-
 uauit, & benedixit, & fregit: quod sic etiam censendum est in hoc miraculorum ab eo
 factorum secundum beatum Thomam maximo, oculos in cœlum leuasse. Gratias egit,
 inquit etiam Lucas, similiter & hic beatus Matthæus, cum calicem dedisset. Benedi-
 xit ergo ac fregit, particulas fecit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite &
 comedite. Attentiores illos reddit, tot post cœnam & pedum lotionem ceremonijs ha-
 bitis, ne panem existiment, sed corpus eius verum sub panis speciebus verissime credant.
 Accipite, inquit, & comedite, hoc est corpus meum. Hoc quod trado, verum
 est meum corpus, non iam hic panis, non iam similaginis substantia, sed corpus meum
 est. Non est quid hic cauillet hæreticus, cui non profuit dicere: Bonum erat ei si natus
 non fuisset homo ille. Dominus enim sapientia patris, si aliud in sacramento continere-
 tur, utique diceret: Hic designatur corpus meum esse: vel, in hoc pane continetur cor-
 pus meum: vel, panis iste significat corpus meum. Ipse namque omnia alia verborum
 forma seclusa, ait: Hoc est corpus meum. Ac vere sic est, quemadmodum veritas di-
 cit: Hoc est corpus meum, vere & realiter contentum in sacramento sanctissimo. Nia-
 bil ibi de substantia panis, tantum accidentia manent, quæ sensibus percipiuntur. Vera
 autem & irrefragabili fide: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias
 egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus
 noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Non
 ait, vinum hoc significat sanguinem meum, sed hic est sanguis meus verus, il-
 le qui die crastina pro multis effundetur in remissionem peccatorum, & si pro
 omnibus sufficienter, tantum de illis dixit, quorum peccata per sanguinem eius remissionē
 efficaciter sua gratia cōsequuntur. Dico enī vobis, nō bibā amodo de hoc genimine
 vitis vsq; in diē illū, cū illud bibā vobiscū nouū in regno patris mei. Hoc de geni-
 mine vitis beatus Lucas refert dñum dixisse ante calicis cōsecrationem, cum adhuc vinum
 biberent,

biberent. Videtur autē quod Matthæus & Marcus postposuere hoc verbū domini. Quod & beatus apostolus Paulus pri. Cor. 11. refert, secundum Lucam dicens: Similiter & calicem postquam cœnauit, nihil ibi de genimine vitis loquens. Cæterum quocunq̄ue ponatur loco, dominus protestatur amplius non manducaturum aut bibiturum cum eis, donec à mortuis resurgat: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS QVINTVS.

In XXVI. cap. beati Matthæi.

ET hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Hymnus secundum beatum August. in præfationes psal. 72. & Isidorum lib. Etymologiarum cap. 34. tria comprehendit. Primum ut dicatur hymnus, oportet quòd sit laus: secundo, quòd sit Dei, tertio, quòd sonora & voce alta proferatur cantando. Vnde cum beatus etiam Marcus idem repetat: & hymno dicto, videtur vel in cantu vel sonora & alta voce laudes reddidisse Christus dominus post cœnam, in qua sui corporis & sanguinis instituerat sacramentum. Quo muti confunduntur hæretici, qui calumniantur cantus ecclesie & hymnicas laudes. Scandalum passi sunt discipuli fugientes, deficientesque à fide, & Petrus negando dominum: veruntamen nullo modo hæretici dicendi sunt. Quoniam fidem diuinitatis à qua deciderunt videntes crucifixum dominum, resurgentem recuperauerunt: mortaliter tamen peccauerunt, cum totiens dominus illis futuram passionem & resurrectionem repetisset. Dubitando de diuinitate & corporis resurrectione, à fide diuinitatis in passione apostoli defecerunt, Abulensis cap. 16. quæst. 38. & in introductione in Matthæum quæst. 11. quod denotat Thomas apostolus, Ioan. 20. dicens: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Idem beatus Lucas tradit cap. 24. de omnibus non credentibus mulieribus: Et neque illis, inquit, crediderunt. Idem sanctus Antoni. pri. parte historiali, titu. 5. capit. 6. §. 3. non tamen pertinaciter adhæserunt. Nam cum dominus Petrum respexisset, fleuit amare: ceteri verò videntes eum resurrexisse, crediderunt: ideò hæretici minime dicendi sunt, quinimo hæreticum esset hoc dicere de beatis apostolis. Quod autem dicitur, dubius infidelis est, accipiendum censeo, si in dubitatione obstinatus persistit. Infirmi scandalizantur, vir perfectus non scandalizatur, omniaq̄ in bonam reducit partem, etiamsi persecutionem ipse patiat. Gratias domino agit, ob trinum bonum, quod ex tribulationibus oritur. Primum enim omnis in hac vita tribulatio mitissima pœna est, si cum futura vitæ pœnis conferatur. Insuper tribula-

bulatio huius seculi habet terminum suum: non diu durat, quoniam vel deficiunt persecutores, vel decedit persecutus, vel conuertitur persecutor. Postremo autem his temporalibus pœnis purgatur homo à peccatis, quod magnum est bonum. Itaq; boni nec scandalizantur de pœnis alienis neq; de suis, nec etiam de quocunq; peccato proximi: quoniã non ideo peccant, existimatq; illũ nũc peccare & die sequẽti posse resurgere, ac plures posse habere virtutes quã ipsi: simulq; considerant, nisi dñs illis suã præstaret gratiam, grauiora quã in a'ijs videt posse peccata committere. Discipulis autem adhuc non plene perfectis dicitur: Omnes vos scandalum patiemini in me, peccantes in dubitatione ciuinitatis meæ: cum me videritis captum, illusum, & in cruce mori: in ista, inquit, nocte. Nam qui ambulat in tenebris, dicit dominus Ioan. 12. nescit quo vadat. Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendãt: resurgente domino nox præcessit. Nõ ergo offendamus. Non enim decet impingere in diuitijs, quando promittuntur æternæ. Quæ erant in caligine gentes terrena querebant, nos autem quibus lumen resulget euangelicum quæramus cœlestia. Sicut ergo in die, inquit beatus apostolus Paul. ad Rom. 13. honeste ambulemus: non impingentes in diuitijs, non offendentes in carnis delitijs. In ista, inquit Christus, nocte scandalum patiemini. Adueniẽte autem die clarissima resurrectionis, efugatis tenebris caliginosæ Iudæorum persecutionis, fidem recuperauerunt beati apostoli: quam immobilem vsque ad mortem semper retinentes pro eadem occubuerunt. Adimpleta siquidem est prophæcia Zacha. cap. 13. Percute pastorem & dispergentur oves. Vulnerato enim pastore oves periclitantur. Hoc tentationis genere nostris temporibus Dæmon oves dispergit. Vulnerat capita, dissoluntur membra: pastores percutit, disperguntur oves. Si odio adinuicem se prosequantur Christiani principes, & bellis iactentur, õ quanta miserabilium turba militum ad inferna descendet. Si pastores ecclesiæ cupiditas vulnerauerit, oves quoquo velit inimicus disperget. Occupato namque pastore in congregandis diuitijs, occupatur Dæmon inseparandis à Christi ouili ouibus. Quanto ille maiori cura terrena congregat, tanto vehementiori studio Dæmon à grege aufert cœlestia. Quapropter nimis oportet, vt Christianorum capita à peccatorum vulneribus seipfos protegant, scientes non tantum sibi odia, & prælia, & cupiditates, sed nimis etiã populis sibi subiectis obesse. Si enim beati apostoli percussio pastore sic disperguntur, quid facient debiles & imperfecti populi percussis suis pastoribus, non vna nocte sed per annos plurimos? Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galileam. Quidam interpretantur Galileam montem, quem asserunt prope Hierusalem hoc nomine dici: ducti ex capit. vltimo beati Matth. dicentis: Vndecim discipuli abierunt in Galileam in montem, vbi constituerat illis Iesus. Alij vero Galileam prouinciam arbitrantur. Petrus autem nimis de se confisus, quoniam existimauit se non esse sicuti cæteri homines, decidit peius quã cæteri discipuli, ter & cum iuramento negando dominum. Et si omnes, inquit, scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Nemo de se debet confidere, alioquin ruet. Bonum est confidere in domino, sicut mons Sion. Confidente in domino Ezechia, Rapsaces nuntius Senacherib Regis Assyriorum dicebat ad viros Iuda qui erant super murum, cum ciuitas Hierusalem ab exercitu Assyriorum obsederetur, suspicatus Ezechiam expectare à Rege Ægypti auxilium: In quo confidis, inquit, vt audeas rebellare? An speras in baculo arundineo atq; confracta

Ægypta.

Ægypto? super quem, si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam: Sic est Pharaon rex Ægypti omnibus qui confidunt in eum, 4. Reg. 18. Porro Ezechias in domino tantum confisus, in illa nocte occidit per angelum suum dominus centum octoginta quinque millia in castris Assyriorum. Non enim est Deus noster, ut Dyeorum, & inimici nostri sunt indices, dicebat Moyses populo Iudeorum, Deut. 32. cap. Profecto si in domino Reges & omnes Christiani principes omnem suam spem collocassent, & de illo confisi in infideles irruerent, plurimas sanè de illis obtinuissent victorias. De se præsumsit Petrus & cecidit, cui cum dominus prædixisset: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet (bis inquit beatus Marcus) ter me negabis, ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Adimpletum est quod ait dominus: defecit à verbo suo homo. Curiosi quærun, an prædicente domino Petro illum esse negaturum, poterat Petrus non negare? Eadem quæstio est, an præsciente domino Iudam esse damnandum, possit Iudas saluari? Quibus satis sit dicere, Deum ideo Petro dixisse se negaturum, & de Iuda dixisse esse damnandum: quia scit illos voluntate sua praua, malitia, vel fragilitate peccaturos, cuius præscientia falli non potest. Cæterum hæc præscientia Dei illos non cogit: quia non est aliquid positium, quod Dominus in animam Iudæ ad illum tradendum immittat, quinimo multis verbis, multisque terroribus & beneficijs usus est, ne Iudas illum traderet, quem tum sciebat esse traditurum. Scientia igitur Dei non compellit, nec necessitat ut Petrus neget, sed sciens illum timore negaturum prædicat: cui subuenit, sciens tamen nihil profuturum. Bona scientia & voluntas Dei, neminem ad malum nec ad damnationem impellit, quinimo ne damnetur, iuuat: Cum verò de possibili curiosus vrget, omnes fatentur cum præscientia Dei stare futura contingentia: & posset Petrus si vellet non negare, & Iudas si vellet non tradere, & damnandus si vellet bene viuere non damnari. Quod totum, ut fateantur Deum nemini imponere positium malum inducitur, quia verum est: immo auxiliatur iniquos, ut à malis auertantur, quos scit non esse facturos. Cæterum illa scientia non imponit illis iugum nec ineuitabilem alicui necessitatem. Scientia tamen Dei falli non potest. Vnusquisque igitur summa diligentia Dei præceptis pareat, & bonis operibus insistat vsque ad mortem, saluabiturque. Deus namque illum saluandum sic viuentem & sic morientem ab æterno præsciuit. Esto quod Petrus non neget, tunc Christus illum præsciuit non negaturum, nec dixisset: Ter me negabis. Peccatum ergo est hominis, & semper bonus est dominus: Bonus es, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas, inquit Dauid psal. 118. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Quod si oporteret illos mori cum Christo, parati essent, & nunquam eum negarent. Ouibus enim imitatione similes sunt homines, ut quod vnus facit alter illico faciat. Id enim ouibus est peculiare, ut vnã præeuntem sequantur reliquæ. Prodit quis egregie comptus, & noua & peregrina veste indutus, iam is habet non parum multos consimilis vanitatis imitatores. Propterea prauæ consuetudines inualescunt, quoniam si vnus aleæ vacat, cæteri id quoque faciunt: iurat vnus, cæteri etiam iurant. Cum igitur nimium seclentur homines aliorum mores, deberent præcipui hominis qui est Christus dominus moribus assimilari, & illum tanquam omnium hominum principem imitari. Deberent orationibus & ieiunijs, prout ille, vacare, iniurias condonare, charitatis operibus incumbere, puritatem & humilitatem custodire, denique patientiam

summo pere

summo per procurare. Vt si quæreretur ab eis, quid facitis? respondere possent immutabili voce: Sed etiam nobiliorem, potentiorum & sublimiorem omnibus hominibus Christum, verum etiam Deum: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS SEXTVS.

In XXVI. cap. beati Matthæi.

Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc & orem. Et assumpto Petro & duobus filij Zebedæi, coepit contristari & mœstus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic? non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abiit, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit, & iterum inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. *Gethsemani nomen proprium prædij est, vbi secundum Ioannem erat hortus, in quem introiit Christus & discipuli eius. Sed relictis octo, secum tres assumpsit. (Iudas namq; abierat illum traditurus) qui scilicet intererant transfigurationi gloriose. Quorum vnus futurus eius erat vicarius, Petrus: alter matris custos, Ioannes: Tertius, Iacobus primus inter eos martyr. Non igitur principibus familiariores quosdam negamus, dummodo eligant in toto regno virtute præcipuos. Coram illis coepit tristari & mœstus esse. Quæ mœstitia & tristitia secundum beatum Hieronymum, propassio dicitur: eo quod non surrepit quemadmodum in nobis, nec præuenit rationem, sed à ratione præuenitur, & ascita venit. In nobis tristitia obnubilat rationem. In Christo domino ratio illustrat tristitiam. Zelum quo eiecit vendentes de templo ratio præuenit, & secundum quod ratio postulat agit: & tristitia secundum rationem agit tantum quantum ratio permittit & indulget tristari. Tristis est, ait discipulis, anima mea vsque ad mortem. Iam venit hora, de qua sepe vobiscum agens prædixi filium hominis tradendum et occidendum. Vsq; quomoriar tristitiam habiturus sum, quoniam sic volo patiens pro peccatis omnium contristari, vt tristitia mea subueniat defectui tristitiæ, quam pro peccatis habere peccatores oportet: et vt in hac mea tristitiæ eorum de peccatis tristitia meritum consequatur. Sustinete hic, & vigilate mecum. Quos eligo in eorum quæ cernitis testes. Et progressus pusillum, quantum iactus est lapidis, inquit beat. Luc. procidit in faciem suam, orans & dicens: Non ergo nobis improperent impij homines gestus & motus orantium: cum dominus in faciem suam procumbit, & totus prostratus in terram orat. Beat. apostol. Paulus pri. Timot. 2. Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira & disceptatione. Et ad Eph. 3. Humilius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi. Beatus Stepha-*

Situs corporis
ris in oratione
ne utilis.

nus positus genibus orauit pro persecutoribus, Actuum capit. 7. Et Petrus suscitaturus
 Thabitam, Actuum 9. ponens genua orauit. Et Actuum 20. beat. Paul. positus genibus
 suis orauit cum omnibus illis. Habemus ergo flectentes genua apostolos, ac manus leuare oran-
 ribus suadentes, dominumque procumbentem super faciem suam. Quod doctissime & deuotif-
 sime accipiens beat. Tho. ait, quoniam corporis hæc humiliatio & dispositio ipsam deuotius
 excitat ad orandum mentem. Pater mi, inquit sic prostratus in faciem suam dominus, si
 possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut
 tu. Pro huius orationis domini perspicua intelligentia memorandum est, in domino Iesu du-
 plicem esse voluntatem: vnã Dei, alteram hominis. Voluntas hominis tripliciter distin-
 guitur, vna sit licet, eo quòd actum habeat triplicem. In eo quod se rationi conformat, voluntas
 rationis dicitur. In eo quod vult sui conseruationem & procul pellere omnem læsionem, di-
 citur voluntas naturæ. Quando autem tristatur ob dolorem capitis seu alterius cuiusque mē-
 bri, dicitur voluntas sensibilis. Contingit autem in re necessaria voluntatem duplicem ha-
 bere actum. Si enim alicui abscindendum sit membrum pro salute corporis: voluntas natu-
 ræ, cuius officium est omnia conseruare membra, nollet abscindi membrum: sed prout est vo-
 luntas rationis, expostulat: siquidem ratio pro toto saluando corpore vnum nocuum
 membrum secari volet. Dominus enim cum secundum partem superiorem esset ab instanti
 sacratissimæ suæ conceptionis beatus, quo ad partem inferiorem passibilis erat. Nec gloria
 partis superioris redundabat in inferiorem. Ideo dixit: Deus Deus meus, vt quid dereliqui-
 sti me? hoc est, cur partem inferiorem sic pati vis, absque vlla superioris partis subleuamine? nec si-
 militer inferioris partis pœna ascendebat ad superiorem. Pars ergo inferior agebat secundum
 suam naturam, dolens & mœstitiam habens, secundum rationem tamen regulata. Nec enim
 tristitia in Christum obrepserat, quemadmodum in nos consuevit, sed illam Christus ferebat
 pro omnium nostrorum salute. Voluntas igitur vt natura sui conseruationem volebat: &
 secundum hanc orabat: Pater, si possibile est transeat à me calix iste. Secundum autem volun-
 tatem rationis, qua volebat pro totius generis humani salute mori: quæ quidem conformis di-
 uinæ erat voluntati, dicebat: Igitur non mea voluntas, scilicet vt natura, sed tua fiat. Non
 quod ego volo secundum voluntatem naturæ, sed quod tu vis: quod simul & ego volo secun-
 dum rationis voluntatem. Nec istæ volitiones dicuntur contrariæ, quando diuersis ex cau-
 sis iustis vnaquæque volitio suum gerit officium, & vna est eadem semper voluntatis poten-
 tia, à qua procedunt diuersi effectus. Æquum enim est innocentissimæ naturæ Christi con-
 seruationem optare: summæ charitatis est velle pro salute hominũ mori: propterea ita orat,
 & ter orat. Neque prætereundum quod in faciem procumbens orat, hinc docens nos, vt ea
 quæ retro sunt obliuiscens in anteriora progrediamur. Contigit namque quosdam habere dor-
 sum ad lumen, quemadmodum de se confitetur beatus August. 4. confessionum, dicens: Dor-
 sum habebam ad lumen, & ad ea quæ illuminant faciem: vnde facies ipsa mea, qua illuminata
 cernebam, non illuminabatur. Hoc notatur ob illos, qui ea quæ tenentur facere non faciunt,
 & ad alias quæ non tenentur virtutes accedunt. Quod ex officio teneris primum fac, dein-
 de cætera facies. Contigit enim sæpe vt reges & principes aliquot virtutibus delectentur,
 quemadmodum si prætor in oratione totam consumat diem, & nullam administret iusti-
 tiam. Ora, quoniam oratio sanctissima est: sed tali temperamento, vt omnia negotia suo tem-
 pore

pore expediantur: ne pupillus vidua & egenus de dilatione iustitiæ conquerantur. In faciē
 igitur virtutis agamus quæ ad nostra munia pertinent: deinde cætera faciemus. Audita ta-
 men omni die prius missa, ad illam audiendā & si non tenētur ex præcepto fideles nisi tan-
 tum dominicis & festiuis diebus: omni namque negotio iuuat adesse sacrificio illi dñi.
 no, in quo ipse Christus patri offertur etiam pro omnium circūstantium salute. Venit domi-
 nus ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic? Ac si di-
 cat: Tu es qui mori mecum protestaberis, & non potuisti vna hora vigilare mecum?
 Petro tanquam eius vicario sermonē dirigit, cui præcæteris vigilia erat necessaria, tum quia
 præcæteris ausus est dicere: Etiam si oportuerit me mori tecum, nō te negabo. Vigilate et
 orate, vt non intretis in tentationem. Inquit beatus Hieronymus, vt non superemini
 à tentatione. Oratio cum sit ascensus mentis in Deum, nimis ad salutem conducit. Ascende-
 re oportet ad Deum, si volumus non superari à tentatione. Infans enim omnes homines gi-
 gantes existimat: & cum sit ipse pusillus, ea quæ prospicit altiora videntur. Gigas verò om-
 nia pusilla existimat cum sit cæteris altior. Sensus autem nostri paruulis infantibus similes
 sunt, atq; oīa illis magna videntur. Rex altissimus cernitur, Prælati & diues excelsi ap-
 parent. At si orationi insistas, & à gigante ascensu mentis in Deum omnia hæc perspicias,
 oppido quàm parua existimabis. Omnia inquit beatus Paul. arbitratus sum vt stercora,
 vt Christum lucrifaciam. Nunc non miraberis, quemadmodum beatus Dominicus & bea-
 tus Franciscus & cæteri similes sic paruipenderint sæculi pompam, & diuitias pro nihilo ar-
 bitrati fuerint, quoniam ex alto cernebant ex ascensu mētis in Deum. Si igitur discipuli per
 sensus magistri sui passionem iudicaret, videretur quasi leprosus, & percussus à Deo, &
 humiliatus. Si vero orantes per ascensum mentis in Deum dispensationem considerarent, di-
 uinam & diuinitatis cognoscerent sacramentum, totiens illis à domino inculcatum, & in cœ-
 na iterum repetitum: filius hominis secundum quod definitum est vadit, vt passionis domi-
 nicæ agnoscerent sacramentum, eumque verum Deum confiterentur in passione, quem om-
 nis scriptura sic pati prophetauerat, & manifestissimis testimonijs ostenderat. Qua propter
 illis dicit dominus: Orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus
 est, caro autem infirma. De ipsis intelligendum est apostolis quorum spiritus promptus
 erat ad moriendum cum domino & vigilandum: sed caro eorum infirma. Nam caro Chri-
 sti non dicitur ad mortem infirma, cuius voluntas vt natura subdebatur rationis volunta-
 ti. Orauit eundem sermonem secundo, & iterum veniens, eos dormientes inuenit. Satis eo-
 rum ostenditur caro infirma & debilis. Tertio autem domino oranti, secundum Lucam, ap-
 paruit angelus de cælo confortans eum, & voluntati vt natura offerens, quæ non sunt scri-
 ptæ consolationes. Cum autem recessisset angelus prolixius orabat, factus in agonia. Quod
 post tertiam orationem hanc prolixam fecisse, probatur ex eo quod dicit beatus Matthæus:
 Orauit tertio eundem sermonem dicens, qui breuissimus est: Pater mi, si non potest hic calix
 transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et factus est sudor eius tanquam guttæ sangui-
 nis decurrentis in terrā. Vehementer dñs doluit de peccatis generis humani, & de perdi-
 tione Iudæ, & plurimorum hæreticorū & infidelium, quos præsciuit non saluandos, de
 plurimis Christianis solam tenentibus fidem sine charitate operante. Ex vtrāque parte
 plurimæ se obtulerunt molestiæ, de quibus dñus vehementer dolens & anxius sanguinē

sudavit. *Audiui de quadā femina adeo lachrymatam fuisse virum, vt post lachrymas per oculos sanguinem etiam suderit, ex quo cæca permansit. Nos ergo post tergum domini & spiritum prostrati illius sanguinem, quo terra madet, in animarum nostrarum medelam colligamus: dolentes nimium quæ in illum commisimus peccata, pro quorum lotione suū pretiosissimū sanguinē sudu: Cui cum patre & spū sancto est honor, gloria, & imperiū in æternū Amen.*

TRACTATUS SEPTIMVS.

In XXVI. cap. beati Matthæi.

TVnc venit ad discipulos suos, & dixit illis: Dormite iam, & requiescite. Ecce appropinquauit hora & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus: ecce appropinquauit qui me tradet. Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cū eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum. Et ecce vnus ex his: qui erat cum Iesu extendens manum exemit gladiū suum, & percutiens seruum Principis sacerdotū, amputauit auriculam eius. Tūc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? *Vult beat. August. cū dñs dixit discipulis: Dormite iā, & requiescite, illos tantisper obdormisse. Et requiescite: quasi dicat: Ego laborem mortis subire volo pro omnibus: vos requiescite, quoniam iam per mortem meam vobis merebor salutem & aduentum spiritus sancti, quem promisi: quo induti non amplius hominū minas formidatis. Ecce hora appropinquauit, hoc est non tardabit, et tradar in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce appropinquauit qui me tradet: vt sciat is me voluntarie oblatum & non fugere hostes, nec declinare mortem. Surgite, eamus. Adhuc eo loquente, nondū enim verba finierat, ecce Iudas vnus de duodecim venit. Turba illa multa erat Romanorū cohorts, & à pontificibus & pharisæis ministri. Ne autem aliquis captionem Iesu impediret, à Iudeis & gentibus defert Iudas milites. Quando iniquus tanquam bonus recipitur, malum est omnium pessimum. Sacerdotum principes & seniores Iudam proditorem tanquam optimum zelatorem recipiunt. Pilatus sacerdotes seniores viros tanquam probos audit: sciēs quod per inuidiam contra dominum agerent: & sic omnes simul in dominum seruiunt. Cum aliquis pro sancto habetur, nullū malum si volet intactum relinquet. Decet igitur seculi & ecclesie principes priusquam nomen sanctitatis seu perfectæ virtutis alicui tribuant, vt multis eum probent experimentis, alioquin sepe fallentur. Traditor dedit osculi signū: idē, vt aliquibus placet, ne Iacobus Alphæi, qui dicitur minor, cuius vultum domino dicūt assimilari, caperetur. Nō existimo ego aliquē ex filijs hominū vultu Dei filio assimilari posse, qui speciosus secundum formam humanā præ filijs hominū. Sed ne se occultasset, & aliquis discipulorum*

eius

eius caperetur loco, signum dedit: & vt certiores redderet omni ambiguitate semota: cum iam nox esset, licet illuminata splendore lunæ. Erat enim tunc plenilunium. Origenes notat cum gladijs & fustibus irruere in ecclesiam hæreticos, hypocritas vero Christianos in osculi signo. Hinc aduertamus aliqua peccata venire ad nos capiendos cum gladijs & fustibus publice, alia verò cum osculo. Publica peccata cum gladijs & fustibus bellum gerunt: feruntur rixæ, & exercentur lites. Aliqua etiam veniunt, quæ hominem osculo capiunt. Existimant enim quidam amicitie signum, placere cognatis, donare bona ecclesie consanguineis, placere vxori, congregare iniuste filijs: si doctus est, se omnium supremum existimare, cæteros parui pendere, omnem sibi honorem præceteris deferri velle. Osculo ista animam tradunt, subq; amicitie nomine aggre diuntur & prostrant. Et ducite caute, inquit Marcus. Et accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi. Et osculatus est eum. Præstitum signum reddit. Dominus autem secundum Lucam, ait illi: Iuda osculo filium hominis tradis? Non te lateat miser dominum occultum non ignorare signum. Præsciuit enim. Ideo hoc primum legendum arbitror: ne si dominus dixisset, amice ad quid venisti? existimasset Iudas latere dominum proditionem. Cum autem hoc primum dixisset, tū & illud subiecit: Amice ad quid venisti? secundum Matthæum. Hoc est amice ad hoc venisti, vt magistrum traderes. Amicum dixit illum, quia fidem in nuptijs, ferens non vestem charitatis nuptialem detulit: Iudas vero cum iam amisisset fidem, amicus dicitur, cui dictum est: Iuda, osculo filium hominis tradis? a signo dicitur amicus: quasi diceret verba domini nunc coniungendo: Iuda, osculo filium hominis tradis? amici signo huc accessisti proditor? Tūc oportet, quod Ioānes tradit: Quæ queritis, hic continuo addere. Illi autem abierunt retrorsum, cum responsum dedisset, dicens: Ego sum: immemores quod dominus dixit Moysi: Ego sum. Et, Qui est, misit me ad vos, Exo. 3. Verbum diuinitatis independētis, & semper suū esse ab æterno habentis, ferre non valentes abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, & Iudas cum eis, nec conuersi sunt. Sæpe nos audimus: Ego sum, neq; conuertimur, neq; a peccando desistimus. Clamat euangelium: Ego sum. Clamant sacramenta. Clamant epistolæ apostolorum. Clamat ecclesia: Christus ipse est dominus, a peccatis recedite, cadite non retro, sed in faciem, dicentes: Peccaui, nec agnoscent, nec mutantur, nec emendantur. At veniet Ego sum: cum in morte iudex Christus apparebit verus dñs. Vnusquisq; ergo caueat sibi, ne retro in infernum decidat: At illi manus iniecerunt in Iesum. Manus ministrorum Iudeorum sunt, & cohors & tribunus Romanorum. Sed & peccata nostra funes sunt, quibus ligatur Christus dominus, & manibus traditur impiorum. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus, In vmbra tua viuemus in gentibus, inquit Hier. Threnorum 4. Non potuit reddi clarior prophetia de Christi domini traditione in manus inimicorum. Pro nostris igitur sceleribus, quibus ligati sumus, funes peccatorum circūplexi sunt me. Vt nos solutos reddat, capitur & ligatur dñs: quod Beatus Petrus futurus eius vicarius ferre non valens, gladio euaginato percussit seruum Pōtificis nomine Malchum, & apertit auriculam eius: notauit beatus Ioannes dexteram. Duos se habere gladios fassi sūt discipuli post cœnā, vt refert Lucas. Dixerunt enim domino: Ecce duo gladij. Qui ait illis: Satis est. Sūt qui dicant vtrumque gladium habere ecclesiam, quod non dubitamus. Vnus est spiritalis, quem per se exercet: alter materialis, quem exercent ministri eius Christiani Principes. Habetur id in extra-

uaganti: Vnam sanctā, de maioritate & obediētia. Quod autem per hos duos gladios, quos apostoli habuerūt denotetur (cum significatum sit verū) duos habere ecclesiam gladios, signum non recusamus. Abscisio dextræ auriculæ per Petrū facta, cui cōmissa est vniuersalis cura ecclesiæ & successoribus eius, satis ostendit sanctissimis sūmis pōtificibus ōni cura esse inuigilandum ad extirpandas hæreses, nō tamen gladio materiali sed spiritali. Quoniā Petrus carpitur, & ei gladium in vaginā mittere præcipitur. Quod si renuant parēre iussis, tūc per Principes Christianos & per omnem hominē compellantur. Gladiū Christianorum principum aduersus hæreticos insurgere exoptabat Paulus scribens ad Galatas, cū illos abscondēdos precatur: Vtinā, inquit, abscondantur, qui vos conturbāt. Quod enim scinditur, ferro & vi partitur. Per auriculam dexteram, cum fides sit ex auditu, intelligitur fidem fuisse à Iudæis ablātā: & ad gentes transituros Apostolos, nolentibus illis audire fidem. Non ergo habent Iudæi auriculam dextram. Illam namq̄ abscidit Petrus: donec in finem mundi Christus dñs tangat & sanet eos. Qui secundū Lucā, dixit: Siuite vsq̄ huc. Et cū tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Nullū ex gentilibus ferit gladius Petri, cum adesset gentiū cohors. Iudæū ferit, & non qualem cunq̄ sed pontificis seruum, quoniā pontifices & pharisæi & seniores populum à fide, quoad potuerunt, auertere conati sunt. Renuerunt ipsi fidem accipere, & Christum dominum repulerunt. Abstrahatur ergo auricula, transeatq̄ ad gentē: & In capite orbis Roma cathedram fixam Petrus constituat. Hierosolyma per Romanos vastetur, & eius templum funditus euertatur. At dñs Petro ait: Conuerte gladium tuum in locum suum. Mitte gladium tuum in vaginam, inquit beatus Ioannes. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt: hoc est, rei sunt mortis, digni sunt vt ipsi gladio perimantur. Atqui non semper mutilatores & occisores interficiuntur? Nam aut pœnitent, veletiam vim repellunt cum moderamine inculpatae tutelæ. Defensio enim à natura est, & iure naturali permessa. Nō igitur omnes, qui per insidias & violentiā occidūt, gladio perimūtur: cum aliqui ignorentur, & aliqui homicidæ fugiāt nec capiuntur. Ita ergo domini sentētia accipienda est: nempe quod digni sunt mutuae occisionis, illi qui occidūt, & digni vt gladio puniantur, qui gladiū acceperint. An me solum existimas? Possum enim rogare patrem meū, et exhibebit mihi non duodecim homines fragiles sed angelorum legiones plusquam duodecim. Quorum vnus omnem Hierosolymam deuastare & extinguere potest. Nec o Petre opusest angelis. Non ne modo vidisti, dicente domino: Ego sū, omnem cohortē, & Iudæorum ministros, & Iudam proditorem tanquam tormento quodā percussos, retrorsum abire & in terram prosterni? Aliud quoq̄ satis notandum est: cum Petrus abscidisset auriculā seruo Pontificis, non mali quicquā Petro illatum est. Quare aut illum non percusserunt, vulnerauerunt & occiderunt? vt sciamus nihil posse illos, nisi tantū id, quod illis dñs permisisset facere. Euadit ergo Petrus, dominus se sponte obtulit. Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri. Ecce iterū repetit dñs scripturarū impletionem in sua benedictissima passione perfici, quod iā notauimus. In passione dñm verum esse Mesia & Dei filium manifestissimis scripturæ testimonijs comprobatur. Qui cum ōnes quos patitur per manus inimicorum expediantur cruciatus, nihil tamē illi irrogant iniuriæ, nihil tormentorū expediūt, quod nō de Mesia apertissimis testimonijs sit prophetatum, & plurimis figuris descriptum. Si aliquando nos tribulari contigat verbum dñi

ad nos aduocemus, dicentes: Tu domine scis, quoniã sic ad salutẽ meã oportet fieri. Patientiam dona, qui permittis dolorẽ. Chordæ enim in musicis instrumentis nimiũ intẽsa franguntur, eadẽ nimiũ remissæ nullã consonantiam reddunt. Oportet igitur vt mediocriter exlettæ sint, ne ex solutione reddantur sine sonitu, et ex nimia extensione rumpantur. Homo proinde si nimis bonis succesibus solutus sit, nec reddit sonum, nec curat quæ Dei sunt, nec salutis suæ vtilia. Si autem nimis tribuletur, frangitur. Ideo dñs, vt inquit beatus Apost. Pau. 1. (Cor. 10. fidelis est, qui non permittet vos tẽrari vltra id quod potestis: sed faciet etiã cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Dominus autem pro nobis calicẽ bibit purissimæ passionis, vt nobis compareret redemptionẽ, et patiẽtiã præstet, cũ tribulamur. In eo enĩ quod passus est, inquit ad Heb. Paulus. 2. cap. & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari. Si vero quæ dominus patitur cõsideremus, leue erit omne quod ipsi patimur. Si etiã aduertamus quæ beati Apostoli & cæteri martyres, vt se bñdictissimæ passioni dñi redderẽt gratos, passi sunt, leue erit õne quod tolleramus. Nondũ enim vsq; ad sanguinẽ restitistis, inquit Apost. aduersus peccatũ repugnantes, ad Heb. 12. Non igitur negligamus disciplinã dñi, sed patienter tolleremus aduersa gratia donũ nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS OCTAVVS.

In XXVII. cap. beati Matthæi.

In illa hora hora dixit Iesus turbis: Tanquã ad latronẽ existis cũ gladijs & fustibus cõprehendere me? quotidie apud vos sedebã, docẽs in tẽplo, & nõ me tenuistis. Hoc autẽ totũ factũ est, vt adimplerentur scripturæ prophetarũ. Tũc discipuli oẽs relicto eo fugerũt. At illi tenẽtes Iesũ, duxerũt ad Caiphã Principẽ sacerdotũ, vbi scribæ & seniores cõuenerãt. Petrus autẽ sequebatur eũ a lõge, vique in atriuũ principis sacerdotũ. Et ingressus intro, sedebat cũ ministris, vt videret finẽ. Pricipes autẽ sacerdotũ, & õne cõcilium quærebãt falsũ testimoniũ cõtra Iesum, vt eum morti traderet & nõ iuenerunt, cum multi falsi testes accessissẽt: Nouissime autẽ venerũt duo falsi testes & dixerunt. Hic dixit: Possũ destruere tẽplum Dei, & post triduũ reedificare illud. Et surgẽs princeps sacerdotum, ait illi. Nihil respõdes ad ea, quæ isti aduersũ te testificantur? Iesus autẽ tacebat. In illa hora, cũ restituit auriculã Malcho, dixit Iesus turbis: Tanq; ad latronem existis cũ gladijs & fustibus cõprehẽdere me? quotidie apud vos sedebã docens in templo, & non me tenuistis. Addit Lucas: Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarũ. Hic se dñs Christũ ostendit & Dei filiũ, nec id intelligũt cæcisurore Iudæi. Intelligẽt porrõ apostoli post aduẽtũ spũs sancti, vt mũdo prædicent nunq; Iudæos aliquid dñi inferre dño potuisse, cũ quotidie in medio eorũ sedisset docẽs, nisi quãdo ille permisit & voluit. Quibus ipse ait: docui sèper inter vos. Volẽtes aliàs me capere, nunq; cõcessi. Prostrani nũc vno verbo, et retro cecidistis. Auriculã Malcho restitui vobis præsentibus. Agnoscite mea sponte id vobis permittere. Hæc est hora vestra & potestas diaboli: quia permitto exerceri odiũ vestrũ & iniquitatem vsq; ad mortẽ in me. Orandũ est, ne nos relinquat dñs in horã nostrã, quæ nobis nimiũ nocina est. Hora nostra dicitur, quãdo malũ quod animo cõcepimus, fieri à nobis permittitur. Qui velut scribæ et pharisæi fructũ non reddimus in tẽpo

re suo: quem si dominus postulauerit, nec habuerimus, recordemur illius ficus, quæ aruit, exquirente dño in mense Martio ex illa fructū. Quærentur à Iudæis fructus cū non habent, quoniā noluerūt reddere, quo tempore tenebantur. Plantemur secus decursus aquarū, ut simus arbores reddetes fructum temporibus opportunis. Vnusquisq; eorū qui matrimonio coniuncti sunt, plantare contendat filios suos, cum sunt tenelli secus decursus virtutū: ut fructū domino reddat temporibus suis. Nā quomodo reddet homo castitatis fructū, qui infans non est cohibitus ab obscænis: imò cum ipso nutricis lacte spurcitiem verborum imbibit, literis & conuersationibus impudicis deinde per etatē deditus. Quomodo patientiam reddet, cui lacrymans sepius inculcat pater: Et quare tu illi non rependisti illatum malum? Quomodo reddet sobrietatis fructū, qui in omni gula nutritur? Quomodo humilitatis, qui in superbia & vanitate plantatus est? Quæretur fructus ab illo, tempore quò nō habet: quoniā quādo tenebatur reddere nō reddidit. Hæc est igitur hora vestra, iqualicet vobis facere quæ vultis. Hoc autē totū factū est, ut adimpleretur scripturæ Prophetarū: Iam ter repetuntur scripturæ in hunc locum: Filius quidē hominis vadit sicut desinitū, Mar. c. 14. sicut scriptū est de eo. Dñs ad Petrū: Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? Nūc sacer euāgelista ait: Hoc totū factū est, ut adimplerentur scripturæ prophetarū: ut sepe diuinitas Iesu in tormētis & cruce propria maxime elucescat, cum oīa quæ scripta sunt de Messia per manus furētū Iudæorū in Christo dño adimplerentur. Tunc discipuli eī oēs relicto eo fugerūt. Vnde ergo illud: Sequebatur autē Iesū Simō Petrus, & alius discipulus, nēpe beat. Ioā. Quod ita intelligēdū est, oēs quidē primū fugisse, deinde hos duos secutos fuisse dñm, scilicet Petrū à lōge, Ioannē vero propinquius: qui designatur à beato Marco, cū ait: Adolescēs autē quidā sequebatur eū amictus sindone super nudo. Aliqui putant hortulanū quēdā fuisse, qui ad strepitū & tumultū sit excitatus: Nam nullus apostolorū nudus incedebat, Id si quidē insani hominis vel subito ad streptū expergefati propriū est, ut tunica indutus interiori, vel si hæc desit amictus sindone ad tumultuātes procedat. Hinc & exemplum datur principibus, ut virtutes foueant. Nam si in virtutem aliqui potentes insurgant, territi oēs fugient & illā deserent. Capitur virtus Dei Christus. Apostoli vero, quorū loti sunt pedes, & quibus dicitur: Qui lotus est, nō indiget nisi vt pedes lauet, sed & mundus est totus: Illi, inquam, qui corporis & sanguinis dñi sunt effecti participes, quiq; viderūt cohortē & Iudæorū ministros & Iudā vnico verbo retrorsū abire & in terrā cadere: his sane vbi dominū conspiciunt captū & vincētū, oēs relicto eo fugerūt. Quāq; prob dolor, hisce temporibus brauiο digni putātur, nō quidē illi q̄ cōtra vitia legitime decertauerūt: sed qui omnib⁹ neruis virtutē ipsā & illi⁹ studiosi seclat⁹ fuerūt: In aliū autē sensū hæc etiā verba flecti possūt: nēpe animā si in manus peccatorū incidat capiaturq; ab oībus deseri. Eā namq; relinquit charitas, & intellectus donū, cuius officiū est facere intellectū firmiter adherere his, quæ si dei sunt. Nā fides sine operibus charitatis mortua iacet, & spes ipsa informis est. Cor meum conturbatū est, inquit regius vates, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorū & ipsum non est mecū, Psal. 37. Qua propter nō nimīū admirari debemus demētias, quas peragūt in peccato letali existētes. Sequebatur Petrus à longe, Ioannes prope. Duxerūt domini ad Caiphā. Hic interponēdū est, quod ait beat. Ioan: Et duxerūt eū ad Anā primum: Qui cū dñm de doctrina & suis discipulis percontaretur, & is benignissime responderet se palam

palam locutū fuisse, & in occulto nihil, quidā adstans ministrorū dedit alapam Iesu, dicēs: Sic respondes Pontifici? Caueant fideles nocturnas & angulares doctrinas, nihilq; recipiāt quod nō palam prädicetur, et in tēplo publicē, quemadmodū dominus dicit se docuisse: quoniam heretici nocturni sūt et angulorū doctores: & qui in tenebris ambulat, nescit quo vadat. Simulq; aduertamus nō esse iudicem Annam, sed Caiphā pontificem, ad quem causa domini relata est. Ceterum urbanitatis & beneuolentiæ gratia, propterea quod esset senex & Caiphæ socer, dominū illi primò adducunt. Sunt quædam beneuolentiæ & urbanitatis peccata, quæ propter se ipsos homines nō facerent, quæ nihilominus propter amicos faciunt. Hinc sæpe fit, homicidā esse, qui nunquā occidit: furem, qui nunquā furatus est quicquā: adulterum, qui nunquā alienum thorū cōmaculauit. Et huiusmodi scelerum participes fieri nō recusant homines, dummodo hominibus non displiceant. Idq; ob beneuolentiam quandam, ut ipsi vocant: quam ego potius, ut ita loquar, maleuolentiam dixerim, & extremam quandā iniquitatem. Nam quid magis iniquū fieri potest, quàm ut hominibus placeas, Deū vilipendere? At quanto isti digni sint inferno, ratio ipsa indicat. Cū audis alapam in faciem Iesu impactā, quam angeli desiderant semper inspicere: memento tibi inimicis parcendi regulam præfigi: attendens neminē Christo nobiliorem, si de nobilitate agis: neminem sanctiorē, si sanctus es: neminem ditiorē, si diues es: neminem superiorē, si princeps es. Nec velis cōsilia petere ab hominibus cæcis, an calumnianti vel iniuriati talionem rependas: vocans quatuor consanguineos vel amicos, vide quales quatuor euāgelistas percōtaris, sed potius Christum dominum addi pro te alapis cæsum: cum illo consiliū inito, & quæ tibi docuerit mente recondito: quoniā patris sapiētia est, rex est, dñs est, super omē nobilitatē nobilis est. Adpletū est, quasi hoc iā cerueret factū, quod Hieremias prädixit, Threnorū ca. 3. Dabit percutiētī maxillam, saturabitur opprobrijs. Ductus deinde est dñs Iesus secundū Matthæū, in domū Caiphæ, ubi scribæ, & seniores, & pharisæi tanquam in domum Principis sacerdotū conuenerant. Principes autē sacerdotū, & omne concilium, quærebant falsum testimonium cōtra Iesum, ut eum morti traderent: & non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissimè autē uenerunt duo falsi testes, & dixerūt, Hic dixit: Possū destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud: Inquit beatus Marcus: Et cōueniētia testimonia non erāt. Qui & ipse ait illos dixisse: Ego dissoluam templum hoc manu factum, & aliud non manu factum reædificabo. Vnde censendum est, quando beati Euangelistæ utrumque duos dixisse affirmant, prius dixisse: Possū destruere templum Dei, & in triduo reædificare illud: & repetisse alijs uerbis iterum: Ego dissoluam templum hoc manu factum, & aliud non manu factum reædificabo. Ex quo apparet testimonia non esse conuenientia. Quoniam à domino Iudeis quæretibus, ut traditur Ioan. 20. Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? eiecerat enim uendentes & ementes de templo (non in die qua cum palmis exceptus est, sed in initio manifestationis suæ in Hierusalem) Dominus illis respondit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Iudei quippe soluturi erant templum, dominus autem resurrecturus tertia die. Hoc autem dicebat de templo corporis sui, ideoq; testimonia non erant conuenientia. Et princeps sacerdotum ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat. Recepta sententia est, unumquēq; teneri, si aliquid falso illi opponatur,

famā suam tueri, præsertim verò si persona est publica. Dominus autem tacet. Origines respondet quòd ideo tacet quoniam nihil proficeret se excusando. Præterea dicendum, quòd recepta sententia tunc locum habet, quando quis coram alijs infamatur qui nesciunt falsum esse crimen obiectum. Cæterum cum omnes astantes scirent, falso id domino obijci, non opus erat repugnare, & se innocenter ostendere. Principes sacerdotum & omne conciliū falsum querebant testimonium: & hæc obiecta omnes falsa esse cognouerunt. Ipsimet intus in corde responsionem suæ falsitatis reddebant: scientes falsum esse id quod domino obijciebant. Non erat ibi cui dominus satifaceret. Omnes enim impositum crimen falsum esse sciebant. O bone Iesu, cui falsa obijciuntur, à falsis nos eripere digneris testibus gratia tua: Cui cum patre & spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS NONVS.

In XXVI. cap. beati Matthæi.

ET princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei. Dixit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, a modo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Tunc Princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemauit, quid adhuc egemus testibus: ecce nunc audistis blasphemiam: quid vobis videtur? At illi respondentes, dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt: alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno: Et iterum negauit cum iuramento, Quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui astabant, & dixerunt Petro: Vere et tu ex illis es? nã et loquela tua manifestum te facit. Tunc coepit detestari, et iurare, quia non nouisset hominem. Et continuo gallicantus cecidit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat illi. Priusquam gallus cæteret, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare. *Adiurare non debet quisquam nisi magna urgente necessitate: & à maiori sit adiuratio. Caiphas autem se maiorem reputans, dominum adiurare coegit. Adiuro te, inquit, per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei? Ait Lu. Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem interrogauero non respondebitis mihi, nec dimittetis. Vnde constat non ob aliud velle Caipham audire de ore Christi se esse Dei filium: nisi tantum ad accusatiōis cumulū: quod etiã patet ex sequentibus. Nã cum dominus in iudiciali potestate et sessione à dextris virtutis Dei ageret: ipse qui dicere debuerat ostendere nobis, et ex scriptura p̄ba quod dicis, in hac voce prorupit, Blasphemauit. Quod autem dominus responderit: Tu dixisti, adnotat be. Hilarius dicit esse, quia Princeps sacerdotum erat: Tu dixisti. Pilato autem cum esset gentilis, dicitur: Tu dicis. Tu dixisti, nepe iam pridem in lege & in prophetis. Reminiscere legem & Prophetas, & me Christum videbis filium Dei. Pilato autem ait: Tu dicis modo, denotans gentes credituras post resurrectionem. Propter adiurationem per Deum viuum, Dominus respo-*

respondit Caiphæ: Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli. Quæ duo ad secundum aduentum domini spectant, quando venturus est iudex viuorum & mortuorum cum potestate magna & maiestate, de quo satis habetur. *Esaie ca. 13. 26. & 27. in fine. Sophoniæ 1. Joel. 3. psal. 96. & in plurimis alijs locis.* De primo autē aduentu in paupertate & humilitate dñus illos satis instruxerat, & miraculis confirmauerat se verum Dei filium, Mesiam in lege promissum. Discipulus autem seorsum de aduentu ad iudicium capit. 24. & 25. dixerat. Nūc verone vnquam Iudæi ignoracionem prætere possint: Dominus sessionem ad dextram patris, potentiam, regnum, & iudicium manifestat. Quod audiens Caiphæ ait: Blasphemauit, sciditque vestimenta sua in signum blasphemie & testimonium. Origenes inquit: Nesciens quid faceret non absq̄ mysterio scidit vestimenta summus sacerdos: quoniam scindendum erat sacerdotium *Leuiticum*. Tunica porrò inconsutilis domini integra perseuerat, cuius est sacerdotium in æternum secundum ordinem Melchisedech. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Dicente Pontifice: Blasphemauit, & vestimenta scindente, dicunt omnes: Reus est mortis. Summa cura aduertant principes in publicis iustitiæque negotijs: ne subditis suam intentionem aperiant. Sequitur namque facillime subditus principis nutum: si eum cognouerit vel benignum vel iratum in aliquem, vel in alteram partem inclinatum. Si Caiphæ diceret: Declara nobis, quomodo sessurus es ad dexteram patris? quomodo venturus iudex? id omnes libenter audirent. At scidit vestimenta, & blasphemauit inquit, & statim vox subditorum sequitur: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & velauerunt secundum Marcum: & palmas in faciem dederunt, & colaphis percusserunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Legens hæc Origenes in hanc vocem prorumpit: Omnibus his infamijs digni eramus ò miseri, quoniam pro nobis dominus cõspuitur: & scædatur vultus eius, ne anime nostræ scædantur æternis supplicijs. Talia utique sunt nostra facinora, vt mereamur perpetuis sputis conspui: velari ne vnquam videamus lucē: & in inferno cædi & irrideri, & à demonibus perpetuo alapis percuti & colaphizari. Si igitur audire vultis ò scelestissimi ministri diaboli quã queritis prophetiã: Quis est qui te percussit? Ego ego ipse sum, & òne genus hominũ peccatorũ. Peccata mea eũ percusserũt, peccata mea velauerũt faciem eius, & alapis et colaphis cædi fecerũt. Ceterũ mysterio dādũ est, quod facies dñi per Iudæorũ manus velatur, ne scilicet saluatorẽ agnoscant & Mesiam suũ. Iã olim velabat faciem suã Moyses, *Exo. 24.* dũ illis legẽ ostēderet: immuens Christũ illis in lege velatũ nõ cognituros. Quod explicans beat. apost. Paulus 2. Corint. 3. ait: Vsq̄ in hodiernũ diẽ, id ipsum velamẽ in lectiõne veteris testamẽti manet non reuelatũ (quoniã in Christo euacuatur) sed vsq̄ in hodiernũ diẽ, cũ legitur Moyses velamen positũ est super cor eorũ. Duplex etiã velũ habet peccator, ad præteritũ scilicet incõsiderationis scelerũ, & ad futurũ, quia nec quã amittit gloriã, et quã incurrit pœnã cernit: Ad Petrũ reuertitur Euãgelista, quẽ dixerat à lōge dñum fuisse secutũ. Petrus vero sedebat foris in atrio, & accessit ad eũ vna ãcilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit corã omnibus dicens: Nescio quid dicis. Adde secundum Ioannem, Non sum. Et sic iunge respõsum: Nescio quid dicis, Non sum. Primum refert beatus Matthæus, secundum beatus Ioannes. Hanc pri-

mam negationem intellige factam in domo Annae, quando beatus Ioannes dixit ostiariae,
 & introduxit Petrum. Quam & si hic beatus Matthaeus coniungat cum duabus alijs nega-
 tionibus, quae in domo Caiphae factae sunt, quoniam illius ingressus domini in domum An-
 nae pontificis nullam fecit mentionem, nihilominus secundum Ioannem in eadem domo fa-
 ctam esse non dubites. Et sic accipiendum est, quod beatus Matthaeus de ista prima negati-
 one tradit, cui erat curae tres ostendere Petri negationes: atque illam primam in domo
 Annae factam duabus sequentibus in domo Caiphae peractis coniunxit. Quas si ita distin-
 guas, omne prorsus dubium de illis tollitur. Sequitur secunda negatio. Exeunte autem
 illo ianuam, vidit eum alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Ie-
 su Nazareno. Et iterum negavit cum iuramento, quia non novi hominem.
 Et post pusillum, intervallo facto quasi horae unius, inquit Lucas, accesserunt qui sta-
 bant, & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es: nam & loquela tua manifes-
 tum te facit. Beatus Lucas in 2. negatione ponit hominem dixisse Petro: Et hic erat cum
 Iesu Nazareno. Intellige, hoc & ancillam dixisse, secundum Matthaeum & Marcum: pa-
 riterque & hominem illum, ut refert Lucas. In tertia negatione, in qua beatus Ioannes tra-
 dit dixisse cognatum eius, cuius abscondit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum
 illo? Beatus Matthaeus ait: Qui astabant dixerunt Petro. Quod sic accipiendum est: Qui
 astabant dixerunt Petro, pariter & illi Malchi cognatus addit: Nonne ego te vidi in horto
 cum illo? Cautiores nos reddit trina beati Petri negatio. Prima igitur nostra, qua factis Chri-
 stum negamus, ad vocem unius est ancillae, peragiturque illius operatione qualitatis morbidae,
 quae manet in corpore nostro, sublato originali peccato per baptismi sacramentum, qua ad ma-
 lum reddimur proni: quam & in ipsis infantibus vigere cernimus. Omnes igitur occasiones
 eorum, quae post annos discretionis ad peccandum propellere possunt, magno conatu ab ipsa
 sunt infantia evitandae. Nutriendique pueri sunt a consortio puellarum semoti. Quin & filium,
 quem ad sacerdotium destinat pater, habitu & conversatione a ceteris filiis secernat. Lu-
 dum Ismaelis filius Agar ancillae, cum Isaac filio Sarae, beatus apostolus Paul. ad Galat. 4.
 persecutionem appellat: Sed quemadmodum, inquit, is qui secundum carnem natus fuerat,
 persequatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc. Caueant ergo omnes in primo ingressu
 ancillae ostiariae vocem, qua Petrus percotatus respondit: Non novi illum, Nescio quid dicas.
 Consideremus processum negationis nostrae. Etenim iam in secunda in aliam incidit ancillam
 homo: quando adolescentes, & se iam homines reputantes iurare & peierare consueverunt,
 fallere & mendacia proferre sciunt. In tertia autem plurimi congregantur perditissimi ho-
 mines, cupiditate & avaritia pleni, litibus, rixis, & detestationibus assueti, qui in omnium
 peccatorum confusionem animam evoluunt: quorum si spectes vitam, non multo ab similem illis
 qui ex professo Christum abnegarunt, existimabis. Conuersus dominus respexit Petrum.
 Beatus Augustinus in lib. 3. de consen. euang. cap. 6. inquit fuisse per interiorem inspira-
 tionem: existimans corporeis oculis non potuisse dominum videre Petrum. Alij vero dicunt:
 Et si esset Petrus deorsum in atrio, per portam vel fenestram aliquam potuisse dominum videre
 illum: praesertim cum verisimile sit, eo se loco Petrum constituisse, ex quo prospiciens dominum vi-
 dere posset. Cum autem dominus respexisset Petrum negantem, postquam gallus iam bis cantauerat, re-
 cor datus est verbi domini dicentis: Amen dico tibi, antequam gallus cantet in hac nocte bis,

Mag. 30. dist. 2.

ter me negabis. Et egressus foras, flet amare. Dum ergo Petrus se turbæ commiscet, ter Dominum negat. Dum autem à domino intus vel extra respicitur, egreditur foras, & flet amare. Inter gentes negat, hominibus relicti seculi, flet amare. Ipsa verba nobis doctrinam adferunt. Quotiens enim quis se huius seculi filijs coniunxerit, coinquinabitur. Nam qui tangit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam, Ecclesiast. 14. Unde dixit quidam vulgatum illud: Exeat aulam qui vult esse pius. Foras Petrus à conuersatione hominum separatus flet amare. In religione igitur viuit homo, incedit cautius, quiescit securus, moritur confidentius, & æternali afficitur præmio copiosius. Aliud præterea oportet aduertere. Qui enim post peccatum dolent, & peccatorum spinas & punctiones cum Petro flente sentiunt, signum est illos respexisse dominum. Si autem peccata non sentiunt, & sunt illi quodammodo mortua scelera nihil pungentia, nihil commouentia, pessimum inditium est. Quapropter illis necessarium arbitror, vt à domino supplices compunctionem & lachrymas petant. Pariter vt dignetur oculos suos ad illos clementer vertere: quatenus egressi foras, illachrymentur amare. Horum gratias agit beatus Augustinus domino: qui ei peccatorum compunctionem dederit, etiam impactis flagellis. 3. confessi. dicens: Deus meus, misericordia mea, quanto felle mihi suauitatem illam & quam bonus aspersisti. In quantis iniquitatibus distabui, & in omnibus flagellabas me, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperium in æternum. Amen.

Tractatus primus in XXVII. cap. beati Matthæi.

MANE autē factō consilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderet. Et vincitum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc vidēs Iudas qui eum tradidit, quia dānatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinē iustū. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. Et proiectis argenteis in tēplo, recessit: & abiens laqueo se suspēdit. Iudæi quoniā mortē nemini inferre poterant, crimina effusionis sanguinis suo tribunali reseruante Cæsare: Nobis non licet interficere quenquā dixerunt, inquit beatus Ioānes. Mane autem factō decreuerunt dominū morti tradere, & testimonia adinuicē contulerunt, & eum vincitum tradiderunt Pontio Pilato præsidi, in quō profanum inditium redemptorem deducunt, vt moriatur. Hinc attendēdū est, cū quispiā ducitur in profanum, iam morti destinatum esse. Tres peccatorū domus à doctōribus proferuntur: vna cogitationis deliberatæ: altera, operis consummatæ: tertia, prauæ consuetudinis. Cæterū nullam horum censeo domum profanam Pilati. Adhuc enim quarta est domus, ad quam quisque deneniens moritur, quam Pilati dicimus, prauæ scilicet vsus receptio. Differunt enim consuetudo & vsus in hoc: quoniam peccandi consuetudinem potest vnusquisque malus habere: vsus verò peccati, communis est consensus in culpam. Cum enim omnes in vna vrbe vel regno communi consensu peierant, mentiuntur, superbiunt, lasciuiuntq;, illud profanissimum malum est: quando ab omnibus acceptatur, & communi consensu recipitur. Id omnino fugiendum est, velut tabifica lues. Præui hæretici, cum eorum hæresis accep-

Quatuor peccatorum domus.

tatur

tatur à populo, securi dormiunt. Quando ex cōmuni cōsensu peccatū recipitur, letale est. Vnus quisque igitur auertatur à receptis vsu peccatis: & misericordiam Dei pro viribus postulet, quatenus dicere possit; Dirupisti dñe vincula mea, tibi sacrificabo hostiā laudis. In hūc versiculū, psal. 115. glossa ordinaria tradit, quod si quis hūc ter repetierit moriēs, remissionē cōsequitur peccatorū. Accipe si vere cōtritus, & habita copia confessoris cōfessus, & dato loco corpore domini suscepto, obierit. Tūc videns Iudas, qui eū tradidit, quod dānatus esset: nēpe ipse qui tātum cōmisit scelus, eo quod dñs dixit: Bonū erat ei, si natus nō fuisset homo ille: vel quod Christus dñus dānatus esset ad mortē, pœnitētia ductus reculit triginta argēteos principibus sacerdotū & senioribus, dicēs: Peccaui, tradens sanguinē iustū. Quod pœnitentia Iudæ inutilis fuerit, ostēditur ex tribus: quoniā in illo non fuit displicētia peccati propter Deū, quæ est vera pœnitentis & dolētis de peccato cōtritio, sed quædā naturalis displicentia, quæ aliqua abhorret peccata: vt est insperata & subita occisio hominis, aut amici in aqua vel igne extinctio, & id genus alia: quæ illico secū naturale quoddā fastidiū ingerunt & horrorē. Idq̄ nō est contritio. Quin & hæc pœnitētia Iudæ cū spē veniæ minime fuit, quā habet vera contritio: se nāq̄ interfecit laqueo. Nō etiam debite satisfecit. Siquidē oportebat adire illū domū Pilati, vbi principū sacerdotū & seniorū præcipua turba cōuenerat, & illic crimen suū fateri palam: nēpe quod sanctissimū Christū ex avaritia & iniquitate illis tradiderit, quod falsa sint, quæ Christo obijciuntur: quod ipse vnus agni innocētissimi sanguinis reus sit. Oportebat insuper ad pedes mitissimi dñi Iesu prostratū lachrymis & singultibus ex intimo cordis extractis, nefandi criminis veniā postulare, quā à benignissimo dño, qui neminē vult perire, haud dubio impetrasset. Ipse autem alio accessit, nēpe ad illos qui in tēplo ad sacrificia aderant. Quod ex eo ostenditur, quoniā statim argēteos proiecit in templū, & recedēs laqueo se suspēdit. Nō enim sufficit dicere: Peccavi, ore: si non dicas corde. Nec naturalis sufficit displicentia, nisi doleas propter Deū, in quem peccasti. Nec propter Deū dolorē habere sufficit, si de veniā cū Iuda desperas. Nec sufficit, si quēpiā falso alicuius criminis, vt traderetur neci, vel vt aliquā aliā subiret pœnā, insinulasti: nisi iudiciorā quo reus sistitur, illius innocentia, ne puniatur, & tuā in eū cōmissā iniquitatē, publicē pādas: & onem insuper operā des, ne quē detulisti innocēs occidatur. Occasione autē huius pœnitētiæ Iudæ inutilis, de pœnitentia fructuosa, præseruatina, ac dubia, aliquid differemus, cū de inutili breuiter iā sit perstrictū. Pœnitentia igitur, prout ex sacra scriptura cōstat, nō est tantū (vt hæreticis Lutheranis placet) nouæ vitæ inchoatio cū fide: sed illa quā perstringit Ezechiel 20. ca. dicēs: Et recordabimini ibi viarū vestrarū, & omniū scelerū vestrorū, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in cōspectu vestro in omni malitijs vestris quas fecistis. Hæc vera est cōtritio, quæ vna pars est pœnitētiæ salutaris. Nā vt inquit beatus Aug. in lib. de vera & falsa pœnitētia cap. 8. Pœnitētia est dolētis vindicta puniēs in se, quod dolet cōmississe. Dolor igitur est & displicētia cōmissorū propter Deū: & vindictā operib⁹ naturæ molestis de cōmissis sceleribus sūmēs: puniēsq̄ in se, qđ cōmississe dolet. Pœnitentiā agite, clamat Saluator, appropinquabit enim regnū cælorum. Idē & beatus Ioannes Baptista prædicat. Item Actōrū 2. quærentibus Iudeis à beato Petro & ceteris apostolis, quid ad salutem factō sit opus? Respondit beatus Petrus: Pœnitentiā agite, & baptizetur vnusquisq̄ vestrum. Baptismus omnem abluit culpā, tollit reatum. Cæterum bea-

Quare pœnitētia Iudæ inutilis.

Pœnitentiā quadruplex, iurilis, fructuosa, præseruatina, dubia.

Vera pœnitētia quid.

tus apostolus Petrus, primò illis præcipit de præteritis peccatis dolere, quàm baptizentur, & vitã nouam inchoent. Et Act. 3. inquit ad Iudæos beatus Petrus: Pœnitentini & conuertimini, vt deletur peccata vestra. Pœnitentini, hoc est dolete & displicite vobis de illis, quæ perperam cõmissistis: & conuertimini ad bonã vitam agendam & ad Deũ viuũ, & verũ eius filiũ dominum nostrũ Iesum Christum. Idẽ beatus apostolus Paulus 2. Corinth. 7. Quæ enim secundũ Deum tristitia est, pœnitentiã in salutem stabilem operatur. Tristitia displicentia est, & hæc displicentia pœnitentiã operatur. In eadem epistola cap. 12. inquit: Ne iterum cũ venero humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex ijs, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiã super immũditia & fornicatione, & impudicitia, quã gesserunt. Iam isti à peccatis recesserant: ideo dicit, qui ante peccauerunt: & nõ ait, qui sunt in peccato, sed non egerunt pœnitentiã dolore, displicentia, & lugubri vita super peccatũ impudicitie suæ. Ad Hebr. 12. de Esau inquit: Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cũ lachrymis inquisisset eã. Quoniam venderat ius primogenituræ fratri, parũ pendens quod à se dimiserat ob lentis e duliũ. Et Apoc. 2. angelo Epbesi dicitur: Memor esto vnde excideris: & age pœnitentiã, & prima opera fac. Duo hic distinguit Ioannes apostolus: pœnitentiã, & prima opera. Pœnitentia dolor & displicentia est: quibus peccator recolat, vnde à gratia exciderit. Et prima opera facere, bonam vitam inchoare est. Item Ioel. 2. capit. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu: & scindite corda vestra. Et in propheta Iona: Rex indutus est sacco, & præcepit ieiunium etiã peccatoribus in displicentiã signũ: & induti sunt saccis homines. Et vidit dominus non tantũ nouam eorũ vitam, sed opera, dolorem, ieiuniũ, & cilicium. Quæ omnia Lutherani fastidiũt: eo quod dolet hæc agens caro, premũtur à cilitio membra, debileq; efficitur à ieiunio corpus. At quomodo, inquit dñus scribis & phariseis, fugietis à iudicio gehennæ? Et Iob 42. capit. inter cætera quæ domino dixit, ait: Auditũ auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehẽdo, & ago pœnitentiã in sauilla & cinere. Ne autẽ fastidio simus, fidelibus hæc sufficiant ad manifestissimis testimonijs cõprobandũ non esse pœnitentiã, bona opera cũ fide in futurũ agere, nisi simul adsit displicentia et dolor punietis in se quæ dolet cõmississe. Sciẽdũ igitur à primi hominis lapsu pœnitentiã semper extitisse. Quod cũ excellẽtissimẽ me deducatur à beato Thoma 13. Part. quæst. 74. non imorabor. Iob in lege naturæ constitutus: Dimitte me, inquit, vt glutinã saluã meam, peccauit. Quis illũ docuit dicere, peccauit: et pœnitentiã agere in sauilla & cinere? nisi is qui ex enãgelio clamat: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cælorũ. In lege scripturæ etiã designati sunt plures pœnitentiæ modi: nõ tantũ Lutherani istius nouæ inchoationis vitæ, sed satisfactorij præcedentiũ delictorũ. Leuit. 5. offertur iuramẽto non cõpleto. Est & alia oblatio pro ignoratiæ peccato. Et Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiã, vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatũ eius quas operatus est, non recordabor. Primo præcipit pœnitere & dolere de oĩbus suis peccatis: deinde sequitur noua vita. Et custodierit omnia præcepta mea &c. Nec vnquã memini me legisse in Ezech. quod in scholis sæpe à nostris doctoribus inculcatur: In quacũq; hora ingemuerit peccator, omniũ iniquitatũ eius nõ recordabor: sed, si pœnitentiã egerit impius: & reliqua vt supra retulimus. Nouum etiam testamentum, vt superius diximus, sæpe

Pœnitentiã in
omni lege.

sæpe hanc pœnitentiam repetit. In omni igitur lege post peccatum pœnitentia fuit. Non ergo hæretici sacratissimam sacramentalem confessionem abhorreant: cum Iudæi sæpe offerebant oblationem, qua peccata manifestarēt, iuramenti scilicet non adimpleti & ignorantie, vt prædiximus ex Leui. cap. 5. Habemus igitur inutilem pœnitentiã tribus ex causis. Veram autem pœnitentiam (vt ex omni scriptura constat) dolorem & displicentiam propter Deum, deinde non recidendi propositum continere: in q̄ omni lege esse præscriptam pœnitentiã. Quã dñus nobis donet veram & exactam de peccatis agere gratia sua, & illi & sacerdoti verè cõfiteri: Cui cū patre & Spiritu sancto est honor, gloria, & imperiũ in æternũ. Amē.

TRACTATUS SECVNDVS

In XXVII. cap. beati Matthæi.

Pœnitentiã p̄
seruitiua.

Veram pœnitentiam explicauimus, & qualis sit ostendimus. Quæ videlicet de præteritis dolet propter Deum: & quæ prius eligeret omnem pœnam sustinere sine culpa, quã culpam committere, & si nulla proinde (si possibile esset) daretur pœna, cum firmissimo proposito peccata deinceps vitandi. Hæc est noua vita, non illa quam sibi falso adscribunt hæretici. Sæpe falluntur pœnitentes ob defectum veri propositi non recidendi: qui omnem tenentur, quoad possunt, occasionem peccatorum tollere. Qui enim hoc faciunt vere pœnitent, & bis in sacramento confessionis vera peccatorum à sacerdote absolutio datur. Hoc firmum propositum non peccandi remouendo peccatorũ occasiones, & se debitis virtutibus exercendo, dixerunt pœnitentiã præseruatiuã: quoniam ad hunc modũ præseruatur peccator, ne in vitia iterũ relabatur. Hæc penè semper operibus sensibilibus cõstat, quibus punit in se præterita crimina: & ne sit recidua plurimis exercetur virtutibus. Quoniã ergo hæc faciens diuina gratia præseruatur à culpa, nomen præseruatiuæ pœnitentiæ illi imponimus. Non tamen hæc pœnitentia præseruatiua sacramentũ pœnitentiæ dicitur: quod ex cordis contritione, oris confessione, & satisfactione operis constat. Modum enim huius præseruationis designat Dauid psal. 37. dicens: Quoniã iniquitatem meam annũtiabo, & cogitabo pro peccato meo. In eo autẽ quod dicit: Iniquitatem meam annũtiabo, auricularem & sacramentalem quã dicimus confessionẽ designare videtur. Quod vero ait: Cogitabo pro peccato meo, præterita est ruminare delicta, & in se punire quod dolet. Porro in lege animalia ruminantia munda erant, non ruminantia verò immunda, Deut. cap. 14. Vitã igitur imutare, locum & cõuersationẽ oportet, vt bene ruminet pœnitẽs exẽplo Dauid: qui cū fugeret à facie prosequentis Saul, hoc est à facie persequẽtis peccati, venit in Geth ad Achis regem Philistæorũ, pri. Regũ 21. Ibiq̄ imutato ore insanã simulauit, ne quis esset agnosceretur. Collabebatur enĩ inter eorũ manus, & impingebat in ostia portæ, defluebãtq̄ salinæ per barbã eius. Primò igitur imutauit vultũ fatuũ se simulã: ita scientiã cõmutare oportet, qui à peccatis vult præseruari: non utiq̄ Theologicã, vel philosophicã, siue iuridicam, sed mundi quam sequebatur antè sapientiam, hoc indignam nomine: Quanquam sic illam vocare placuit beato apostolo Paulo: Sapientia huius mundi, inquit, stultitia est apud Deum. Hoc manifestissime ostendit idem beatus apostolus, pri. Corinth. 3. dicens: Si quis videtur inter vos sapiens in hoc seculo: stultus fiat, vt sit sapiens. Ecce quomodo vultum mutare debemus. Itẽ Dauid collabebatur in manus eorũ. Qui autẽ in manus aliorũ collabitur: non ipse cedit, sed alios aliquando in terram deijcit. Non aliter qui de præteritis peccatis cogitat, & super illa plangendo col-

labi-